Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...найй 1921 оной ...ин 21-hэ гарана | № 269 (15892) | 1981 оной ноябриин 24, вторник | Сэн 2 мүнгэн.

ШАТАРААР ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОН А. Е. КАРПОВТА

Хүндэтэ Анатолий Евгеньевич!

Телеграмма эльгээhэнэйтнай түлөө Танда баяр баясхалан хүргэнэб. Гайхамшаг амжалта түйлажа, шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэhөөртнай, Таниие, гурбан жэлэй урда тээхидэл адли, үнэн зүрхэнhөө үшөө дахин халуунаар амаршалжа байhандаа ехэ урма баяртайб. Танай нааданай хойноhоо совет хүнүүд асари ехэ анхаралтайгаар адаглажа, Танай илалта түйлаhан тухай мэдээсэлые гүнээгы сэдьхэлhээ урма баяртайгаар угтаба. Орёо хүндэ, харюусалгатай мүрысөөндэ зохёохы мэргэжэл шадабаритай байhанаа, ёhотойл совет абари зан, тэсэбэри, хүсэл эрмэлээл харуулжа, Эсэгэ оронойнгоо шатарай hургуулиин алдарта ёho заншалнуудые үшөө дээшэнь үргэhыетнай тэмдэглэхэдэ, аятай байна.

Элүүр энхэ, зол жаргалтай ябахыетнай, манай социалис Эхэ ороной алдар солые арьбадхан, шэнэ илалта түйлахыетнай хүсэнэб.

Л. БРЕЖНЕВ.

АРАД ЗОНОЙ АША ТУhАДА

...овет орон арбан нэгэдэхи табан жэлдэ оробо. Партиин ...II съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула манай ...ороллосотойгоор ажаллана. Партидаа арад зоной хи...үй ехэ этигэл найдал, тэрэнэй политикые нэгэн hаналаар дэмжэлгэ — эдэ бүгэдэ партиин шиидхэбэринүүдэй ...ын ухаанhаа эхитэй, гүнээгы үндэhэ баримтатай байны...батаар элирхэйлэн гэршэлнэ. Эдэ бүгэдэ hаяхан боложо ...рэhэн КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй, мүн СССР-эй арбан ...зарлалай Верховно Советэй зургаадахи сессиин хүдэлдэ гүйсэд хабаатай байна.

...1 — 1985 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна ...элтын гүрэнэй түсэбэй, 1982 оной СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй, 1982 оной ...-эй Гүрэнэй бюджедэй проектнүүд тухай асуудалнуу... Пленум зүбшэн хэлсэбэ.

...ПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев Пленум дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

...ө үгэ дотор КПСС-эй XXVI съездhээ хойшо бэелүүлэгдэhэн ...итическэ, эмхидхэлэй ба ажахын ехэ хүдэлмэри харуу...ба, үргэн ниитын ажалай ба политическэ эдэбхиин ур... байhаниинь тэмдэглэгдээ. Съездын шиидхэбэринүүдые ...вдань бэелүүлгын харгы замууд гүнээгыгөөр, али бүхы ...hаань элирүүлэгдээ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэб...табан жэлэй хоёрдохи жэлэй түсэбтэ үргэн шэнжэлэл...ээ, политическэ болон социально-экономическа сэгнэлтөө, съездын табиhан коммунис байгуулалтын ехэ, орёо ...лгонууд амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ юм гэжэ найда... байhанаа мэдүүлэгдээ. Энэ этигэл найдалыень бүхы со...хүнүүд дэмжэнэ. Коммунистнуудай партиие нягтаар той...жагсаhан манай арад хүсэ шадалдаа этигэл найдалтай... хүсэл эрмэлээлтэйгээр шэнэ табан жэлдэ дабшан оробо.

...абан жэлэй түсэбтэ даабаринууд гол түлэб съездын за...заабаринуудтай зохилдоно гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев ...эглээ.

...ПСС-эй XXVI съезд дээрэ тодорхойлогдоhоной ёhоор, ...АДАЙ АЖАХЫЕ ТОГТУУРИТАЙ hАЙНААР, ЭРШЭМТЭЙ... ХҮГЖӨӨhЭНЭЙ, ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН ХҮГЖЭЛТЭ ДЭБ...ЭЛТЫЕ ХУРДАДХАhАНАЙ. ЭКОНОМИКЫЕ ХҮГЖЭЛТЫН ҮРЭ ...ӨС ЗАМДА ГАРГАhАНАЙ. ОРОНОЙНГОО ҮЙЛЭДБЭ...Н ХҮСЫЕ БҮРИ ГАМТАЙ АРЬБАНААР ХЭРЭГЛЭhЭНЭЙ. ...ЗҮЙЛЭЙ НӨӨСЭНҮҮДЫЕ АЛИ БҮХЫ ТАЛААРНЬ АЛ...АНАЙ, ХҮДЭЛМЭРИИН ШАНАРЫЕ hАЙЖАРУУЛhАНАЙ ...ЭhӨӨР СОВЕТ ХҮНҮҮДЭЙ hҮУДАЛ БАЙДАЛЫЕ СААША...hЬ hАЙЖАРУУЛГЫЕ ХАНГАХА ГЭЭШЭ арбан нэгэдэхи ...н жэлэй гол зорилго мүн болоно.

...абан жэлэй түсэб дотор энэ зорилгые шиидхэхэ арга ...хлнүүд тодо хурсаар элирхэйлэгдээ, ороной экономи...а хүсые үргэдхэхэ, арадай ажахын ашаг үрые дээшэ...хэ хараа шугам батадхагдаа. Промышленность болон хү...ажахые хурдан түргэкөөр хүгжөөхөөр, капитальна hо...олгонуудые ехэдхэхэ, Сибирь болон Алас-Дурна зүгэ...дань ашаглаха, совет республика бүхэнэй экономикые ...ээ хүгжөөхэ хэмжээнүүдые бэелүүлхээр хараалагдан... Ороной өөрыгөө хамгаалха арга шадабари найдамтай... хангагдана.

...абан жэлэй турша соо национальна доход — 18, про...ленна продукци үйлэдбэрилгэ — 26, хүдөө ажахын бү...продукци (жэлэй дунда зэргын тоосоогоор) — 13, транспортын бүхы зүйлнүүдээр ашаа зөөлгэ — 19, капитальна ...ололгонууд 10,4 процентээр ургаха байна.

...985 ондо электрын эльшэ хүсые үйлэдбэрилгэ, 1980 онойхи... сасуулбал, 260 миллиард киловатт-часаар, минераль...ө...хүүлгэнүүд (условно единицээр) — 47 миллион тонн, газ олзоборилон үйлэдбэрилгэ 195 миллиард кубо...ээр дээшэлхэ юм. 1980 онойхитой жэшэбэл, үтэгжүүл...ө болон газай хэмжээнүүд 45 процентээр ургаха — ...хадаа айхабтар ехэ ургалта гээшэ!

...ргжэлтэ түгэс социалис обществодо экономическа ба ...иальна дэбжэлтын хоорондохи харилсаанай улам урган ...шэлдэг байhаниинь онсо шэнжэтэй. Энэ ушар социальна ...рраммын — арад зоной hуудал байдалые, совет хүнүү... ажалай эрхэ байдалые, ажаhуудалые hайжаруулха, эдэ...юун бодолой соёлые саашадань дээшэлүүлхэ талаар ...нүүлгэдhэн программын манай түсэбүүд дотор гол hуу...элдэг байна гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев тэмдэглэбэ.

...рэглэмжэдэ гаргашалагдадаг национальна доходой ху... ургаха: 1985 ондо хэрэглэмжын фонд, 1980 онойхитой ...эбэл, 73 миллиард түхэригөөр дээшэлхэ байна. Табан ...й хугасаа соо хүнгэн промышленностиин продукциин ...өөн 19 процентээр ургаха юм.

...абан жэлэй турша соо арадай ажахыда хүдэлмэришэд ...ын алба хаагшадай hарын дунда эзргын салин хүлhэн— ... ниитын ажахыда колхознигуудай ажалай түлбэри 20 ...центээр дээшэлхэ. Салин хүлhые дээшэлүүлхэ талаар ...ө гүрэнэй шэнэ ехэ хэмжээ ябуулганууда эхин табиг... Иимэ зорилготойгоор нэгэ газарhаа мүнгэ hомололо... ондо 10 миллиард шахуу түхэригтэ хүрэхэ байна.

...рэнэй ба кооперативна хүдалдаа наймаанай рознично эд ...ланай эрьесэ 1985 ондо 345 миллиард түхэригтэ хүрэхэ ...ө ондо 268,5 миллиарл түхэриг байhан). Хүн зондо шу... хэрэгтэй эд бараанай ассортиментыень үргэдхэлгэдэ, ...ерыень hайжаруулгалга ехэ анхарал хандуулагдана. Оло... дунда үргэнөөр hайшаагдадаг продукци үйлэдбэрилдэг ...ын бэшэ предприятинууд бии гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев ...дэглээ. Иимэ эдлэл хэрэгсэлнүүдэй ехэ байхынь тула, ...ет хүнүүдтэ зорюулжа, бүхы предприятинуудай эрхим ...ортай, элдэб янзын эд бараа үйлэдбэрилхынь тула бүхы ...ө хэхэ хэрэгтэй.

...985 ондо хэрэглэмжын ниитын фонднууд 144 миллиард ...ирэгтэ хүрэхэ гэхэ гү, али 1980 онойхиhоо 23 процентээр ...ө юм. Ниитын фонднуудай ургалта хадаа шэнэ hүргүули... больницануудаа ба соёлой эмхи зургаануудаа мүн, энэ хадаа ...ральна эрхим хангалга, ажаhуудалай, болбосон түхэл шэнжэ... Энэ хадаа үхибүүдтэй бүлэнэртэ, хүдэлдэг эхэнүүдтэ, hая гэрлэгшэдтэ гүрэнэй туhаламжые үргэдхэлгэ, пенсеэр хангалгые hайжаруулга гэхэ мэтэ болоно бшуу.

Гэр байра барилгада 93 миллиард түхэриг hомологдоно. Дүн хамта 530 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха юм. Эндэ Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй районуудта, хүдөө нютагуудта булюу hүури үгтэхэ байна (хүдөө нютагуудта урда табан жэлэйхинээ 30 миллион дүрбэлжэн метрээр үлүү ехэ байрын гэрнүүд баригдаха).

Оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха гээшэ мөнөөнэй ба ерээдүйн үетэнэй аша туhада зорюулагдана. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ иимэ зорилготойгоор 10 миллиардhаа дээшэ түхэригэй гүрэнэй капитальна hомололгонууд гаргашалагдахаар хараалагданхай.

Арад зоной hуудал байдалые hайжаруулхын тула парти, гүрэн ехэ юумэ хэнэ. Гэбэшье эндэ бэрхэшээл түбэгүүд ушарна. Эндэ элдэб шалтагаанууд бии (гурбан жэл удаагуур ган гасуур тохёолдоо, уласхоорондын байдал түгшүүрилтэй болоо). Гадна ажахын ажал ябуулгын ба экономическа ухаан бодолой ёho гурим, түсэблэлгын арга онолнууд, хүтэлбэрилгын гурим хангаптагүй удаанаар нарижуулагдана, манай ажахын хүгжэлтэ мүнөөнэй шатын эрилтэнүүдтэ үшөө харюусанагүй.

Хүн зониие мяхаар, сагаан эдеэгээр, пумаажан бүдөөр, бүсад зэ бараагаар хангалгада даб дээрэ дутагдалнууд үшөөл үзэгдэжэ байhаар. Эдэ бүхы асуудалнуудые шиидхэхын тула имагтал ори ганса зам — үйлэдбэриие хүгжөөхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, экономикын ашаг үрые нэмээхэ зам бии.

Эгээл нимэhээ ажахын байгуулалтын эгээн гол шухала асуудалнууд болон эдэниие шиидхэлгын харгы замуудые шэнжэлгээ нүхэр Л. И. Брежневэй эдеэ хоолой асуудалhаа эхилhэниинь дэмы бэшэ. Тэрэ — ажахыншье, мүн политическэшье талаараа — бүхы табан жэлэй гол шухала асуудал мүн. Имагтал хүдөө ажахын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөhэнэй үндэhөөр лэ тэрэниие шиидхэжэ болоно. Табан жэлэй турша соо ороohо таряа хуряалга жэлдээ дундаа эзргээр 35 миллион шахуу тонноор, харин мяха үйлэдбэрилгые 2 миллионhоо үлүү тонноор дээшэлүүлхые хараалагдаа. Табан жэлэй яаха аргагүй ган гасуур жэлhээ эхилээшье hаань, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгые хурдан түргэнөөр, тогтууритай hайнаар үргэдхэхэ гэhэн партиин захяа заабаринууд хэлбэришэгүй бэелүүлэгдэхэ байна.

Түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэхын тула хүдөө ажахын хүдэлмэриие таарамжагүй сагай улаюилда эгээл шадамараар зохилдуулан табиха, нютагай сагай уларилые тодоор нариналр хараада абаха, эдэ бүгэдэнhөө улэмжэлан шухала оньhон техникэ да технологи хэрэглэхэ, энэл нютагта эгээл үндэр баян ургаса үгэдэг сортын ургамелнуудые тариха, газар hайжаруулгые хүгжөөхэ, үтэгжүүлгэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ шухала.

Эрхим шанартай эдеэ хоолой зүйлнүүдээр арад зониие таhалгаряагүйгөөр хангахын тула хүдөө ажахын, мүн бүсад олон hалбаринуудай хүдэлмэриие hайнаар эмхидхэхэ хэрэгтэй байhыень хараадаа абажа, КПСС-эй XXVI съезд эдеэ хоолой комплексно программа табиха шухала гэжэ тоолоhон байха юм.

Энэ хэрэгэй орёо, зохёохы удха шанартай байhаниинь арсашагүй. Ушарынь гэхэдэ, хүдөө ажахыда, тэрэниие хангадаг промышленностиин hалбаринуудта, хүдөө ажахын продукци бэлэдхэлгын, хадагалалгын, буйлуулан болбосоруулгын, зөөлгын, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта хүсэлэл оролдолгонуудые ниилүүлэн нэгэдүүлхэ гээшэ юрын хэрэг бэшэ гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев тэмдэглээ. Элбэг хүрэхэ, элдэб сортын хүдөө ажахын продукциие Эхэ орондоо үгэхэ гэhэн эсэсэй ниитэ нэгэн зорилгоёо түйлахын тула хүсэлэл оролдолгонуудаа нэгэдүүлхэ эзргэтэйбди. Нютагай эдеэ хоолой нөөсэнүүдые, хамhабариин ажахынуудай арга боломжонуудые мүн лэ гүйсэд дүүргэнэр хэрэглэхэ шухала. Энэ хэрэгтэ гаргагдаhан али бүхы үүсхэл эдэбхи дэмжэгдэхэ ёhотой.

Экономико эрхилэлгые, хүтэлбэрилгын гуримые hайжаруулгын асуудалнууд эдеэ хоолой асуудалые шиидхэлгэдэ шухала hуури ээлнэ. Гэхэ зуура гансал хүдөө ажахы болон бүхы агропромышленна комплексые хүтэлбэрилхэ тухай бэшэ, харин нэн түрүүн нютагуудта, колхоз, совхозуудта, район дотор хүтэлбэрилхэ тухай эндэ хэлэгдэнэ. Энэ гектар-а юу тарьхаб, энэ тэрэ хүдэлмэрээ хэзээ эхилхэб гэхэ мэтын асуудалнуудые колхоз, совхозhоо бэшэ хэншье hайнаар шиидхэжэ шадахагүй бшуу. Хүдөө ажахын үйлэдбэриин ашаг үрые али бүхы талаарнь дээшэлүүлхэ, колхоз, совхозуудай агропромышленна комплексын бүхы шатануудай үүсхэлые али болохоор урмашуулха, эсэсэй hайн үрэ дүнгүудые туйлахын тула эршэмтэйгэрэр хүдэлхыень тэдэниие баадхаха арга олгоhон тиимэ экономическа ба бүсад эрхэ байдал байгуулха хэрэгтэй. Олонхи колхоз, совхозуудай гаргада орожо байхада, эдэниие хангадаг эмхинүүдэй ашаг олзо, шан абадаг тиимэ ушарые үсадхан зайсуулхаар саг ерээ. Ушарынь гэхэдэ, ороohо таряанай, овощой, үрэ жэмэсэй үргуулагдадаг, мяха болон hүнэй үйлэдбэрилэгдэдэг, эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын түсэбүүдэй бэелүүлэгдэдэг колхоз, совхозууд лэ агропромышленна комплексын гол хүбинь болохо ёhотой бшуу. Бүхы бүсад шатануудынь энэ талаар алба хэхэ үялгатай. Тиихэдээ тэдэ өөhэдынгөө аша тыые колхоз, совхозуудта баадхаха ёhогүй.

Эдеэ хоолой программые КПСС-эй ЦК-гай эзлжээтэ Пленумүүдэй нэгэндэ зүбшэн хэлсэхэ гэhэн нүхэр Л. И. Брежневэй дурадхалые Пленумдэ хабаадагшад hайшаан үгтаба.

Политбюрогой тоолодогой ёhоор, ЦК-гай эзлжээтэ Пленумүүдэй нэгэн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ ёhотой үшөө нэгэ асуудал хадаа ажахы эрхилэлгые, арадай ажахые хүтэлбэрилгын гуримые hайжаруулха асуудал болоно. Энэ талаар ехэ юумэн хэгдээ. Гэбэшье ажабайдал хүгжэн хүбилна бшуу. hалбаринууд хоорондын, hалбари доторой харилсаа холбоонууд үргэдэнэ, улам орёо болоно, манай асари ехэ ажахын бүхы шатануудые жэгдэ hайн, залан хүтэлбэрилгын удха шанар үргэдэнэ.

«Экономико гаргаша багатай байха ёhотой» гэhэн XXVI съездын эрилтэнүүдтэй ажахы эрхилэгын бүхы арга боломжонууд зохилдуулан табигдаха эзргэтэй болоно. Гэбэшье энээнэй тула бүхы юумэн хаа хаанагүй, гүйсэд дүүрэн хэгдээгүй, хэгдэнэшьегүй. Зарим ушарта предприяти болон нэгэдэлнүүдтэ ехэ түсэбүүдые абаха, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтэ улам хурдадхаха ба продукциин шанар дээшэлүүлхэ гээшэ олзогүй байдаг. «Ниитэ хэмжээн» гэhэн ойлгомжо, жэшээлхэдэ, станок гаргалга гү, али хилээмэ барилга түхай хэлэбэл, тонно гү, али түхэригөөр тоологдодог, үгышье hаа, транспортын хүдэлмэри сэгнэхэдээ, тонно-километрээр тоолохо ябадал бодото дээрээ али болохо юумэ үрилгэдэ баадхана. Мүн энэ ёho гурим хедаа, үнэ сэнтэй ба хүндэ шэгнүүртэй байхадаал, түсэб дүүргэлгэдэ, шан болон бүсад урмашуулганууд гал hайн байна бшуу. Материально-техническэ хангалга үндэhөөрнь hайжаруулха эзргэтэй. Энээндэ үзэгдэдэг таhалгаряанууд, саг зуурыншье hаа, олон предприяти болон барилгануудай хүдэлмэриие буруу hүргэнэ бшуу. Хүтэлбэрилгые болон ажахы эрхилэлгые нарижуулан hайжаруулгын асуудалнууд ехэ гаргаша хэрэгсээдэггүй, тиихэдээ тэрэнэй ашаг үрэнь нилээд ехэ байдаг гээшэ. Энэ асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай болон Министрнүүдэй Советэй түсхай тогтоол 1979 оной июлиин 12-то абтаhан юм. Энэ документ баталан абаhанhаа хойшо хоёр жэлhээ үлүү саг үнгэрбэшье, хэрэг ехэ урагшаа дабшаагүй, энэ тогтоол нобшо удааналр, хүсэд бэшээр нэбтэрүүлэгдэжэ байнхай. КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шиидхэбэринүүд, нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ хадаа энэ тогтоолые зааталгүй, дары түргэнөөр дүүргэлгын тон шухала хэрэгтэй байhанда партийна органуудай, СССР-эй Госпланай, министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй анхарал хандуулна.

Нүхэр Л. И. Брежневэй үгэ дотор түлишын-энергетическэ комплексые, капитальна барилгые хүгжөөхэ болон үйлэдбэриин хүсэнүүдые саг соонь ашаглаха гол шухала асуудалнуудта ехэ анхарал хандуулагдаhан байна. Түлишэ ба эльшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ нилээд ехээр дээшэнь болгохо гэжэ түсэб дотор хараалагдабашье, ороонймнай хэрэглэмжэ бүри түргэнөөр үргадаг гээшэ. Тиимэhээ түлишэ ба эльшэ хүсэ гөмнахын тула бүхы урмашуулга болон бүсад арга боломжонуудые хэрэглэхэ хэрэгтэй болоно бшуу. Капитальна барилгын талаар, капитальна hомололгонуудай багашагаар ургаха байбашье, гол фонднуудые ашаглалгада оруулалга нилээд ехэ болгохоор хараалагданхай. Компенсационно хэлсэнүүдэй үндэhөөр баригдадаг объектнүүдтэ саг үргэлжын анхарал хандуулжа байха ёhотой.

Капитальна hомололгонуудай ниитэ хэмжээнэй 10 процентээр ехэ болохо зуура, хэлэгдэhэнэй ёhоор, национальна доход 18 процентээр ургаха гээд хараалагдана. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, бүхы арга нөөсэнүүдые hайнаар хэрэглэхэ хараа шугам гээшэ түсэбэй үндэhэ hүури болоно бшуу. Мүн лэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар hайжаруулха талаар хэмжээнүүд хараалагданхай.

Үйлэдбэриин ашаг урые дээшэлүүлгэдэ, тэрэниие эршэ түгсөөр хүгжөөлгэдэ, эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтын түйлалтануудые хэрэглэхэ гээшэ шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг. Тиигэжэ тэрэ эрдэм-шэнжэгын болон проектhэ институдуудай урда ехэшье, харюусалгатайшье зорилгонуудые табина гээшэ. Эрдэм наукада мүнгэ зөөри болон хүсэ шадалаа үрихэ ябаделые үседнаха, научна болон техническэ шиидхэбэринүүдэй мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ харюусадаг байха, шэнэ техникэ болон технологи саг дары нэбтэрүүлэгдэдэг байха ёhотой гэhэн эрилтэ Пленум табяа.

Ажал хэхэ аргатай хүн зоной үсөөржэ байhан мүнөөнэй таарамжагүй эрхэ байдалда ажалай нөөсэнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ шухала болоно. Бар хүсэнэй ажал бага болголые түргэдхэхэ гээшэ эндэ гол hүури эзэлнэ. Юуб гэхэдэ, мүнөө промышленностиин хүдэлмэришэдэй 40 процент шахуунь, хэрин барилга дээрэ, хангалгын hалбаринуудта энээнhээ дээшэ хүн зон бар хүсэнэй ажал хэнэ. Гарай, иланhаяа хүндэ хүшэр ажал бага болгохо талаар тусхай зорилготой комплексно программа зохёон тебилгые түргэдхэхэ хэрэгтэй.

«Ниитын байгуулалта болоhон социализм хадаа обществын үйлэдбэрилгын гол хүсэн бологшо ажагша хүниие бодомжотой зүбөөр, энэрхы ёhоор ашаглаха айхабтар ехэ арга боломжотой юм. Тиимэhээ энэ арга боломжые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ёhотойбди», —гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглээ бэлэй.

1982 оной түсэб тухай хэлэхэ болоо hаа, ЦК-гай Пленум дээрэ тэмдэглэгдэhэнэй ёhоор, үргалтын дунда эзргын эршэ тэрээн дотор хараалагданхай. Түсэб баталан абахадаа, бодото арга боломжонуудhаа нарин нягтаар үндэhэ баримталагдаhан байгаа, тиимэhээ тэрэниие заатагүй дүүргэлгын хойноhоо тэрэл эзргын шанга эрилтэ табиха ёhотой. Урдань үзэгдэдэг, түсэб хубилгаха ябадалтай эбсэжэ болохогүй. Баталагдаhанайнгаа hүүлээр түсэб хуули болодог, тиимэhээ хүдэлмэришэнhөө эхилээд, министр хүрэтэр — бултадаа хуулида хандаhан шэнгээр тэрээндэ имагтал хандаха уялгатай. 1982 оной түсэб гансашье дүүргэгдэхэ бэшэ, харин үлүүлэн дүүргэгдэхэ ёhотой гэhэн зорилго парти табина.

Манай орон амжалтатайгаар хүдэлхын тула бүхы юумэтэй: үндэр хүгжэлтэтэй үйлэдбэрилгын хүсэнүүдтэй, совет арадай социально-политическэ ба моральна нэгэдэлтэй. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүд дотор найруулан табигдаhан, урагшаа дабшаха тодо hонор стратегитэй. Мүнөө үедэ манай бүхы парти экономическа байгуулалтын талаар эмхидхэлэй хүдэлмэриин хэм хэмжээе улам дээшэнь үргэхэ ёhотой болоно. Партийна эхин организацинуудай дайшалхы шадабари: эрхэ байдал, ажалша коллективүүдэй эбтэй эетэй байлга — эдэ бүгэдэ айхабтар ехэ үүргэ дүүргэдэг. Тиимэhээ үйлэдбэриин үрэ дүнгүүд хадаа яажэ коммунистнууд хүдэлнэб, тэрээнhээл ехэнхидээ дулдыдаха болоно бшуу.

1982 ондо ССР Союзай 60 жэлэй ойе манай орон тэмдэглэхэ юм. Энэ үйлэ хэрэг хадаа, болохоёо байгаа профсоюзуудай болон комсомолой съезднүүдтэй суг хамта, парти болон арадай нэгэдэлые саашань бэхижүүлгэдэ, ороной бүхы нацы болон арад үндэhэтэнэй улам бүри нягтаар нэгэдэлгэдэ, олониитын политическэ ба зохёохы эдэбхи үүсхэл бадаруулгада хүсэ ехэтэй, шэнэ түлхисэ боложо үгэхэнь найдамтай.

1981—1985 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй, 1982 оной СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын түсэбэй болон 1982 оной Гүрэнэй бюджедэй проектнүүдые гол түлэб hайшааhан тогтоол КПСС-эй ЦК-гай Пленум баталан абаа. Заагдаhан проектнүүдые СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табихыень СССР-эй Министрнүүдэй Советэ дурадхагдаhан байна.

Дотоодын ба гадаадын политикын талаар, коммунис байгуулалтын зорилгонуудые бэелүүлхэ тушаа XXVI съездын найруулан зохёоhон стратегическэ хараа шугамые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар КПСС-эй ЦК-гай бэелүүлжэ байгаа ажал ябуулга бүримүhэн, гүйсэд дүүрэн hайшаагдаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй Пленум дээрэ хэлэhэн захяа заабаринууд болон тобшололнуудые хүтэлбэри болгон, байгша оной зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ, 1982 оной болон бүхыдөө табан жэлэй түсэб дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ бүхы анхарал ороллогоёо, элсүүлэн нэгэдүүлхыень союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудта, партиин крайкомууд, обкомууд, окружкомууд, горкомууд болон райкомуудта, партийна-организацинуудта, совет, профсоюзай болон комсомолой органуудта, министерствэнүүд болон албан зургаануудта Пленум дурадхаа. Энээнэй түлөө партиин шуухалын шухала заабарие — арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлгэ, тэрэниие эршэ түгсөөр хүгжөөлгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэл ороллогоо шэглүүлхэ эзргэтэй. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтэ хурдадхахын, арадай ажахын бүхы шатануудта ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, продукци гаргалга ехэ болгохын ба шанарынь дээшэлүүлхын тула бии байгаа арга боломжонуудаа гүйсэд дүүрэнэр хэрэглэхэ шухала. Капитальна барилга горитойгоор hайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулагдаха ёhотой. Металл, түлишэ, электрын эльшэ хүсэ, түүхэй эд болон материелнуудые, мүнгэн hангай болон ажалай нөөсэнүүдые тааруу зүбөөр ба гамтайгаар гаргашалха талаар хэрэгтэй хэмжэнүүдые бэелүүлхэ, манай экономикын гаргаша багатай байхын тула хэрэгтэй бүхы юумэ хэхэ. Эрдэм наукын үүргэ дээшэлүүлхэ, эрдэм-шэнжэлгын, проектнэ болон конструкторска эмхинүүдэй ажал ябуулгын бүри ехэ ашаг үрэ туйлаха, түсэблэлгэ болон экономико хүтэлбэрилгые саашадань hайжаруулха талаар хүдэлмэри үсэд нэтэрүүгээр ябуулха, ажахы эрхилэлгын онол ба арганнуудые нарижуулан hайжаруулха хэрэгтэй.

Гадаадын экономическа харилсаа холбоонуудай, нэн түрүүн социалис оронуудтай харилсаа холбоо үргэдхэлгын ашаг үрэ улам дээшэлүүлхэ.

Партиин хараалhан ехэ хэмжээнэй зорилгонууд хадаа нөөсэнүүд болон арга боломжонуудаа улам бүри гүйсэд дүүрэнэр хэрэглэхэ талаар хүсэл ороллогоёо арьбадхаха эрилтэ hалбари бүхэнэй, союзна республика, хизаар, область, город болон район бүхэнэй, ажалша бүхы коллективүүдэй урда табина гэжэ Пленум онсолон тэмдэглээ. Энээнhээ уламжалан, эмхидхэл, hүбэлгэн шадабари дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин участок бүхэндэ, хүтэлбэриин бүхы шатануудта гүрэнэй ба ажалай журам бэхижүүлхэ хэрэг тон ехэ удха шанартай болоно.

ээ

1981—1985 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб, 1982 оной СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэб болон СССР-эй Гүрэнэй бюджет СССР-эй Верховно Соведээр баталагдажа, хуулиин хүсэтэй болоо. Харин мүнөө КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые коммунист бүхэндэ, совет хүн бүхэндэ, коллектив бүхэндэ хүргэхэ, тэрэниие дүүргэхын тула тэдэ бодото дээрээ юу хэхэб гэжэ тодорхойлхо гээшэ шухала зорилго болоно. Манай байгуулалтын участок бүхэндэ ажалшадай амжалта түгсөөр хүдэлмэрилхын тула эгээл тааруу зохид эрхэ байдал байгуулха, түсэбтэ даабаринуудай дүүргэлтые саг соонь хинаха гээшэ тон шухала.

КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые тайлбарилан нэбтэрүүлгэдэ хэблэлэй, радио болон телевиденин үүргэ айхабтар ехэ. Тэдэ манай амжалтануудые али бүхы талаhаань, эли тодоор, ойлгосотойгоор харуулха, олониитын үүсхэл ороллогоо эдэбхитэйгээр дэмжэхэ, нөөсэнүүдые элишэлэн хэрэглэхэ, дутуу дунданууд болон бэрхэшээлнүүдые дабаха ябадалдань туhалха эзргэтэй.

Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгые, Пленумэй тогтоол болон СССР-эй Верховно Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые парти болон бүхы совет арад урма баяртайгаар, хэнэ хелуунаар дэмжэн угтаа. Тэдэ дэлхэйн олониитын анхарал ехээр татаhан байна.

Манай түсэбүүд — зохёон байгуулгын түсэбүүд юм. Тэрэниие бодото дээрэнь бэелүүлхын тула эб найрамдал, уласхоорондын харилсаа холбоон, шахардуу байдал hуларуулгые сахин хамгаалха ба улам гүнзэгыруулхэ ябадал хэрэгтэй. Ленинскэ парти, Совет үрэн хедаа эб найрамдалай, еюулгүй байдалай ба арадуудай харилсаа холбооной түлөө эгээл хубилашагүй тэмсэлшэд байгаа, байнааршье. Тиимэhээ тэдэниие дэлхэй дээрэхи ажалша хүнүүд, hайн hайханиие хүсэдэг бүхы хүнүүд ехэтэ хүндэлдэг гээшэ.

Совет арадай түүхэтэ түйлалтануудай эзм дээрэ арбан нэгэдэхи табан жэл үшөө нэгэ алдар солото шата болохо ёhотой, болохошье. Коммунистнууд, бүхы ажалшад социалис мүрысөө бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, арбан нэгэдэхи табан жэлые габшагай ажалаар. КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула тэмсэлдэ шэнэ амжалтануудаар тэмдэглэхэ байха гэжэ батаар этигэжэ байhанаа Центральна Комитет элирхэйлэн мэдүүлнэ.

(«Правдын» ноябриин 21-нэй түрүү бэшэг).

Нүхэр Л. И. Брежнев ФРГ ошохоёо мордобо

...ПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ...рүүлэгшэ Л. И. Брежнев ...Г-гэй Федеральна канцлер Г. Шмидтын үриалаар ...анай хэрэгээр Германиин ...ративна Республика ...охёо ноябриин 22-то ...скваhаа мордобо.

...ПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй ...ын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, СССР-эй Ми...нүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Нэгэдэхи орлогшо В. В. Архипов нүхэр Л. И. ...жневтэй хамта ошобо.

...ПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Ю. В. Андропов, М. С. Горбачев, А. П. ...ленко, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, К. У. Черненко, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидадууд П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, КПСС-эй ЦК-гай секретарьнар Н. Б. Капитонов, В. И. Долгих, М. В. Зимянин, К. В. Русаков, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд К. М. Боголюбов, Б. П. Бугаев, В. Ф. Мальцев, Г. С. Павлов, Н. М. Пегов, Г. К. Цинев, Г. Э. Цуканов, Н. А. Щелоков, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидадууд В. А. Голиков, М. Холов, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд С. А. Лосев, В. М. Фалин, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин референт Е. М. Самотейкин гэгшэд Советскэ Союзай Гүрэнэй туг

ҮНЭН ЗҮРХЭНЭЙ БАЯР БАЯСХАЛАН

Агууехэ Октябриин социалис революциин 64 жэлэй ойтой дашарамдуулан, ажалшадhаа, партийна болон нинтын организацинуудhаа, предприятинуудай, эмхи зургаануудай, барилгануудай, колхоз, совхозуудай коллективүүдhээ, Совет Арми ба Флодой сэрэгшэдhээ олон тоото амаршалганууд Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ ороhон байгаа.

Хүгжэлтэ түгэс социализмын общество —хүнэй али бүхы талаараа хүгжэлтэ ехэтэйгээр хүмүүжэхын тула бүхы эрхэ байдалай байгуулагдаhан бодото демократиин общество байгуулгада ленинскэ партиин хүтэлбэри доро асари ехэ амжалтануудай түйлагдаhанай түлөө совет хүнүүдэй омогорхолоор амаршалгын бэшэгүүд нэбтэрэнхэй. Тэдэ совет арадай морально-политическэ үндэр нэгэдэлые, тэдэнэй түүхэтэ этигэл найдалые, КПСС-эй XXVI съездын хараалhан манай Эхэ ороной экономическа, социальна ба оюун бодолой хүгжэлтын түсэбүүдые бэелүүлхын, зохёон байгуулгыг үедэ шэнэ орёо зорилгонуудые амжалтатайгаар шиндхэхын тула шэн габьяатайгаар ажаллахаар бэлэн байhыень харуулна.

КПСС-эй, Совет гүрэнэй дотоодын болон гадаадын политика бүрин хүсэдөөр дэмжэгдэнэ, hайшаагдана, совет хүнүүдэй аша туhада, зол жаргалтайгаар ажаhуухын тула, манай түби дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын аша туhада эсэшэ сусашагүй ажал ябуулгын түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, ЦК-гай Политбюродо, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневтэ эльгээгдэhэн үнэн зүрхэнэй баяр баясхалангай үгэнүүд амаршалгын бэшэгүүд дотор бии.

Хото, хүдөөгэй ажалшад манай нинтын аша туhа түхай анхарал оролдолгодо харюусажа, ажалай ба политическэ ехэ дэбжэлтэтэй байhанаа харуулан, КПСС-эй XXVI съездын шиндхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхын, табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабаринуудые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлбэ. Октябриин hайндэрэй габшагай вахтала хабаадагшад амаршалгын бэшэгүүдые эльгээхэдээ, алдарта хэрэгүүд тухайдаа, абаhан уялгануудаа дүүргэhэн тухайдаа, бүри hайнаар, ашаг үрэ ехэтэйгээр ажаллахые, алмалта, арьбалалта хэхэ тухай үдэр бүриин ороддолго хэшээл гаргахые эрмэлээжэ байhан тухайдаа элидхэнэ. Энэ хадаа манай хүн зоной үндэр мэдэрэлтэй, үүсхэл эдэбхитэй, ажалдаа, партийна болон эрхэтэн ёhоной уялгалаа харюусалгатайгаар хандадаг байлгын тодо хурса гэршэ жэшээ болоно. Энэ хадаа Октябриин Эхэ ороншие саашадань хүгжөөхэ асари ехэ түсэбүүдэй болото дээрээ бэелүүлэгдэжэ байлгын эшэ үндэhэн болоно.

Социалис оронуудай хүтэлбэрилэгшэдhөө, коммунис, хүдэлмэришэнэй, революционно-демократическа партинуудhаа, гадаадын оронуудай правительствануудhаа, гүрэнэй ба нинтын ажал ябуулагшадhаа, хүн зонhоо амаршалгын бэшэдүүд мүн лэ ороhон байна.

Шэнэ байгуулалтын зохёохы барагдашагүй ехэ арга боломжонуудые элирүүлэн нээлэн Советскэ Союзай али бүхы туйлалтанууд жаргалта ерээдүйн түлөө тэмсэдэг бүхы арадуудта этигэл найдалай шухала нүхэсэл болоно гэжэ манай ханинар совет хүнүүдые hайндэрөөрнь амаршалхадаа, тэмдэглэнэ. СССР социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай найдамтай түшэг тулгуури, дэлхэйн арадуудай революционно сүлөөрэлгын тэмсэлэй түшэг тулгуури болоо гэжэ эдэ бэшэгүүд дотор хэлэгдэнэ. Жара гаран жэлэй хугацаа соо эб найрамдалда, социализмда, нинтын хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ хэлбэришэгүйгөөр алба хэжэ байдаг Совет гүрэнэй задан сэхэ ленинскэ гадаадын политика эдэ бэшэгүүд соо үндэрөөр сэгнэгдэнэ. Империализмын эгээл хархис милитарис бүлэгөөрхидэй эдэбхижэжэ байhанhаа уламжалан, улам орёо бэрхэшээлтэй, шахардуу шанга болоhон мүнөө үеын уласхоорондын байдалда энэ политика термоядерна дайнай аюулhаа хүн түрэлтэнине аршалан хамгаалгада эгэл үнэтэ шухаг хубита болохо байна.

Агууехэ Октябриин 64 жэлэй ойтой дашарамдуулан, үнэн зүрхэнэй амаршалгануудые, hайн hайхан хүсэлэнгүүдые эльгээhэнэйнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Совет, Министрнүүдэй Совет партийн, совет ба нинтын бүхы организацинуудта, предприятинуудай, барилгануудай, зургаануудай, колхоз, совхозуудай коллективүүдтэ, Совет Арми болон Флодой сэрэгшэдтэ, социалис оронуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, коммунис, хүдэлмэришэнэй ба революционно-демократическа партинуудта, правительствануудта, гүрэнэй ба нинтын ажал ябуулагшадта, демократическа эмхинүүдтэ, гадаадын оронуудай ажалшадта эрхэтэдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэ.

КПСС-эй Центральна Комитет

Президиум Верховно Соведэй СССР-эй

СССР-эй Министрнүүдэй Совет

ҮШӨӨ hАЙНААР АЖАЛЛАХА АРГАТАЙБДИ

Ажалаймнай эмхидхэлые, бүхы арга боломжо, хаба шадалыемнай шалгаха шангахан шалгалтын эхилээд байhаникнь бултанда мэдээжэ. Малайнгаа үбэлжэлгые эхинhээнь эсэстэнь хүрэтэр тон эмхитэйгээр үнгэргэжэ шадаа hаамнай, ганса энэ жэлэй бэшэ, илангаяа ерэхэ 1982 оной бүхы түсэб, даабаринн дүүргэлтэ сүм дулдыдаха байна.

Эгээл тиимэhээ хүршэ Сэлэнгын районой Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой малшадай үүсхэл уряа алишье талаараа ехэ удха шанартай, хаа хаанагүй үргэнөөр дэмжэгдэхэ ёнотой гэжэ манай ажахын худэлмэрилэгшэд тоолоно. Юуб гэхэдэ, ажахы фермэ, отара, хүн бүхэндэ бии байhан доторой арга боломжо, хэрэглэгдээгүй нөөсэнүүдые элсүүлхэ, бүхы хаба хүсэеэ, мэргэжэл шадабаряа гарган хүдэлхэ арга олгоно бшуу.

Эдэ бугэдые хараада абажа, манай ажахын hаалишад, малшад, хонишод, мал ажалла хабаатай бүхы худэлмэрилэгшэд энэ ехэ мүрысөөндэ хам оролсохо гэжэ шидээ.

Түрүүн отара, фермэ, комплекс, отделени бүхэндэ суглаанууд боложо, үбэлжэлые hайнаар үнгэргэхэ, адууhа малhаа ашаг шэмэ ехээр абаха, мяха, hү гүрэндэ худалдаха түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэ ямар аргатайбибди, үшөө юу хээ hаамнай hайн бэ гэжэ хөөрэлдэhэн, зүбшэhэн байгаабди. Тиигээд үйлэдбэрнин бүхы коллективүүдэй даалгабаряар социалис уялга абтаhан юм.

Жэшээнь, манай малшадай социалис уялга соо ингэжэ бэшэгдэнхэй: «КПСС-эй XXVI съездын шиндхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй, мүн 1981—1982 онуудай түсэб болон, социалис уялгануудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө бүхы хүсэеэ зорюулхабди. Байгша оной дүрбэдэхи кварталда үнеэн бүриhөө 560 килограммhаа бага бэшэ hү hааха, жэлэй түсэбhөө гадуур 2 мянган центнер сагаан эдеэ гүрэндэ худалдахабди. Ерэхэ 1982 оной түрүүшын хахад жэлдэ үнеэн бүриhөө 1350 килограммhаа бага бэшэ hү hааха гэхэ гү, али байгша оной энэ үсынхитэй сасуулада, тэрэниие 71 килограммаар дээшэлүүлхэбди. Энээнэй ашаар хамтадань 10,9 мянган центнер hү hаажа, энэ продукци гүрэндэ худалдаха хахад жэлэй түсэбые болзорhоонь урид, декабрин 20-до дүүргэхэ аргатай болонхойбди. Түсэбhөө гадуур 100 центнер мяхан гүрэндэ худалдагдаха юм. Тиигэхын тула мүнөө 230 эрэ хашараг хаагаад, шахан таргалуулжа байнабди. Эдэ малда hайнаар буйлуулагдаhан үбэ тэжээл дүүрэн нормоор эдэлүлэгдэнэ. Шахамал бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ 800 граммhаа бага бэшээр нэмээжэ, тус бүриниень 3,5 центнер шэгнүүртэй болгожо, мяханай комбинадта ябуулхабди.

Байгша ондо манай бүхы 12 ахалагша хонишодоймнай зургаанинь зүүн эхэ хонин бүриhөө дунда зэргээр 100-hаа дээшэ хурьга абажа түлжүүлээ. Тэдэнэй дундаhаа дүй дүршэл ехэтэй хонишод Л. Ж. Шарапов, Б-Х. Ц. Галсанова, С. И. Тютькин, С. С. Ошорова, Б. Л. Гармажапов, Б. Ц. Тогочеев гэгшэдые онсолон нэрлэе.

Хэнэйшье мэдэhээр, түйлаhан зарим тэды үрэ дүнгүүдээрээ hанаагаа амархагүй, мүнөөдэр үсэгэлдэрэйхиhээ hайнаар хүдэлхэ гэхэшэ манай ажалша хүнүүдэй ёно заншал ха юм даа. Тиимэhээ ажахын бүхы худэлмэрилэгшэд энэ эхилээд байгша малай үбэлжэлые бүри өрхим hайнаар үнгэргэхэ, ерэхэ 1982 оной түсэб, даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ үндэhэ hуури табиха хэрэгтэ бүхы хүсэеэ зорюулха гэжэ шиидээ.

Түбхын түрүүн ажахын дирекци, партком, профсоюзай комитет намар эртэ байхада малай үбэлжэлгэдэ hайнаар бэлдэхэ туша коллективүүдэй хоорондо мүрысөө дэлгэрүүлээ юм. Энэнэйнь хэр ябажа байhаниие ходо шалгажа байгаабди. Фермэ, отара, комплексныудшье хоорондоо ябалсажа, бэе бэеэ шалгадаг hэн. Тиигэжэ малай байрануud хаha саг таа заhабарилагдажа дулаалагдаа. Жишээнь, hаалинин томолхогдоhон фермэ, комплексныудтахи малай байра хуу hалбэгдээ, досоонь үнеэгые hааха, шэбхэ сэбэрлэхэ, тэжээл хубаарилжа үгэхэ тухеремсүүд шэнээр тодхогдоо. Мүнөө хоёр фермэнүүдhээ бүхэнэй бүхы худэлмэри онhожоруулагдаа. Тэрэшэлэн шэнгэн, хүүрай тэжээл буйлуулха гүйсэд онhожоруулагдаhан 4 цех дүүрэн хүсэндөө худэлгэгдэнэ.

Таряашад, механизаторнууд, луговодуудай үнэн шударгы, оролдосотой ажалай ашаар гандуушаг уларилтай энэ жэлэй эрхэ байдалдашье бүхы дээрээ яhала hайн ургаса абтаа. Жэшээлхэдэ, манай түрүү луговод Г. С. Козулинай звено 290 гектар сабшалангай гектар бүхэнhөөнь 40 центнер үбэ сабшаа. Ажалай ветеран, пенсионер Ц-Д. Гимнидармаев даажа абаhан газарайнгаа гектар бүриhөө 28 центнер үбэ хүрэгаа. Механизаторнууд В. П. Каленых, И. М. Астраханцев, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Ц. Б. Бадмацыренов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг тэжээл үйлэдбэрилгын тусхай онhожоруулагдаhан звенонуудhаа hайн үрэ дүн түйлаа.

Эдэ бүгэдын ашаар мүнөө жэлдэ 39 мянган центнер үбhэн, 8 мянган тонно сенаж, 6400 центнер холимол силос бэлэдхэгдээ. Дүршэлтэй механизатор И. И. Плотниковой хүтэлбэрилдэг звеногой түсөөр 600 тонно витаминтай ногооной гүрил татагдаhан байна. Ондоогоор хэлэбэл, нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо бүхы дээрээ хөёр дахин шахуу ехэ үбhэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Мүн хамтадань 17 мянган центнер таряа сохижо, өөhэдтөө хэрэгтэй үрэhэ хүрэнгэ хүсэд хааха, адууhа малдаа бага зэргэ талха таряа таhалжа үгэхэ аргатайбди.

Үбэлжэлгын үедэ даб дээрэ малда эдюулхэ үбhэ тэжээл отара, фермэ, комплексныудта зөөрдэнхэй.

Ингээд байхадаа, бүхы үбhэ тэжээлые тон нарин нягтаар гаргашалхэ, хүү буйлуулжа эдюулхэ байнабди. Илангаяа туранхай, үбшэн малаа дары илгажа, тусхай эмшэлгэ-тэбэрүүлгын пунктда суглуулан, hайнаар тординобди.

Малай үбэлжэлгые hайнаар үнгэргэхэ хэрэг хүнүүдэйл оролдолгоhоо гол түлөб дулдыдадаг байhаниие хараалаа абажа, эрхим дүн түйлагшалые али болохоор урмашуулха, бүхы малшадай, коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ байнабди. Мүрысөөнэй дүн арбан хоног, hара бүри согсологдожо, түрүүшүүлдэ дэмжүүлгын улаан туг, мүнгэн шангууд барюулагдана.

Л. БУРКОВ,
Улаан-Удын районой Иволгын туршалга-үйлэдбэрнин ахлахын директор.

МАЛ АЖАЛ-
онсо шухала hалбари

тэйгээр жэлые дүүргэжэ байна. Жэшээнь, ажахын үнинэй малшад А. Каленых, Г. Колбин, С. Похолков гэгшэд жэлэй эхинhээ хойшо харуулhалдаг үхэрнүүдэйнгөө тус бүриин шэгнүүрые сүүдхын 650—700 граммаар нэмээнэ. Малшадай оролдосотойгоор ажаллаhанай ашаар гүрэндэ мяха худалдаха жэлэй түсэбые болзорhоонь урид, декабрин 20-до дүүргэхэ аргатай болонхойбди. Түсэбhөө гадуур 100 центнер мяхан гүрэндэ худалдагдаха юм. Тиигэхын тула мүнөө 230 эрэ хашараг хаагаад, шахан таргалуулжа байнабди. Эдэ малда hайнаар буйлуулагдаhан үбhэ тэжээл дүүрэн нормоор эдюулэгдэнэ. Шахамал бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ 800 граммhаа бага бэшээр нэмээжэ, тус бүриниень 3,5 центнер шэгнүүртэй болгожо, мяханай комбинадта ябуулхабди.

Байгша ондо манай бүхы 12 ахалагша хонишодоймнай зургаанинь зүүн эхэ хонин бүриhөө дунда зэргээр 100-hаа дээшэ хурьга абажа түлжүүлээ. Тэдэнэй дундаhаа дүй дүршэл ехэтэй хонишод Л. Ж. Шарапов, Б-Х. Ц. Галсанова, С. И. Тютькин, С. С. Ошорова, Б. Л. Гармажапов, Б. Ц. Тогочеев гэгшэдые онсолон нэрлэе.

Хэнэйшье мэдэhээр, түйлаhан зарим тэды үрэ дүнгүүдээрээ hанаагаа амархагүй, мүнөөдэр үсэгэлдэрэйхиhээ hайнаар хүдэлхэ гэхэшэ манай ажалша хүнүүдэй ёно заншал ха юм даа. Тиимэhээ ажахын бүхы худэлмэрилэгшэд энэ эхилээд байгша малай үбэлжэлые бүри өрхим hайнаар үнгэргэхэ, ерэхэ 1982 оной түсэб, даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ үндэhэ hуури табиха хэрэгтэ бүхы хүсэеэ зорюулха гэжэ шиидээ.

Түбхын түрүүн ажахын дирекци, партком, профсоюзай комитет намар эртэ байхада малай үбэлжэлгэдэ hайнаар бэлдэхэ туша коллективүүдэй хоорондо мүрысөө дэлгэрүүлээ юм. Энэнэйнь хэр ябажа байhаниие ходо шалгажа байгаабди. Фермэ, отара, комплексныудшье хоорондоо ябалсажа, бэе бэеэ шалгадаг hэн. Тиигэжэ малай байрануud хаha саг таа заhабарилагдажа дулаалагдаа. Жишээнь, hаалинин томолхогдоhон фермэ, комплексныудтахи малай байра хуу hалбэгдээ, досоонь үнеэгые hааха, шэбхэ сэбэрлэхэ, тэжээл хубаарилжа үгэхэ тухеремсүүд шэнээр тодхогдоо. Мүнөө хоёр фермэнүүдhээ бүхэнэй бүхы худэлмэри онhожоруулагдаа.

Таряашад, механизаторнууд, луговодуудай үнэн шударгы, оролдосотой ажалай ашаар гандуушаг уларилтай энэ жэлэй эрхэ байдалдашье бүхы дээрээ яhала hайн ургаса абтаа. Жэшээлхэдэ, манай түрүү луговод Г. С. Козулинай звено 290 гектар сабшалангай гектар бүхэнhөөнь 40 центнер үбhэ сабшаа. Ажалай ветеран, пенсионер Ц-Д. Гимнидармаев даажа абаhан газарайнгаа гектар бүриhөө 28 центнер үбhэ хүрэгаа. Механизаторнууд В. П. Каленых, И. М. Астраханцев, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Ц. Б. Бадмацыренов гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг тэжээл үйлэдбэрилгын тусхай онhожоруулагдаhан звенонуудhаа hайн үрэ дүн түйлаа.

Эдэ бүгэдын ашаар мүнөө жэлдэ 39 мянган центнер үбhэн, 8 мянган тонно сенаж, 6400 центнер холимол силос бэлэдхэгдээ. Дүршэлтэй механизатор И. И. Плотниковой хүтэлбэрилдэг звеногой түсөөр 600 тонно витаминтай ногооной гүрил татагдаhан байна. Ондоогоор хэлэбэл, нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо бүхы дээрээ хөёр дахин шахуу ехэ үбhэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Мүн хамтадань 17 мянган центнер таряа сохижо, өөhэдтөө хэрэгтэй үрэhэ хүрэнгэ хүсэд хааха, адууhа малдаа бага зэргэ талха таряа таhалжа үгэхэ аргатайбди.

Үбэлжэлгын үедэ даб дээрэ малда эдюулхэ үбhэ тэжээл отара, фермэ, комплексныудта зөөрдэнхэй.

Ингээд байхадаа, бүхы үбhэ тэжээлые тон нарин нягтаар гаргашалхэ, хүү буйлуулжа эдюулхэ байнабди. Илангаяа туранхай, үбшэн малаа дары илгажа, тусхай эмшэлгэ-тэбэрүүлгын пунктда суглуулан, hайнаар тординобди.

Малай үбэлжэлгые hайнаар үнгэргэхэ хэрэг хүнүүдэйл оролдолгоhоо гол түлөб дулдыдадаг байhаниие хараалаа абажа, эрхим дүн түйлагшалые али болохоор урмашуулха, бүхы малшадай, коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ байнабди. Мүрысөөнэй дүн арбан хоног, hара бүри согсологдожо, түрүүшүүлдэ дэмжүүлгын улаан туг, мүнгэн шангууд барюулагдана.

Л. БУРКОВ,
Улаан-Удын районой Иволгын туршалга-үйлэдбэрнин ахлахын директор.

АЖАЛЛАhАНАЙЛ ЗЭРГЭЭР—УРГАСА

Нинтынгээ адууhа малые үбhэ тэжээлээр хүсэд хүрэхөөр хангадаг болохо зорилго табижа, «Рассвет» колхозой тракторно-таряан ажалай бригаданууд энэ жэлдэ ехэ худэлмэри хээ гэжэ тэмдэглэхээр. Жэшээлхэдэ, hаяхан колхоздо таряан ажалай бригадануудай дунда дэлгэрhэн мүрысөөнэй дүн гаргаг даже, ажахыда бүхыдөө хэды шэнээн ургасын абтаhаниинь тодорхойлогдобо.

Таряалан, сабшалангай ургаса дээшэлүүлхэ талаар ехэхэн оролдолго гаргаhанай ашаар үбhэ погооной, ороhо таряанай, хартаабхын муу бэшэ ургаса абтаа гэжэ тэмдэглэгдээ.

Тусхайлбал, сенажтай хамта бүхыдөө 20 мянган центнер үбhэн хуряагдаа. Энэнь нёдондонойхиhоо 2000 центнерээр ехэ болоно. Колхозой түрүү луговодууд Л. И. Слепнев, С. А. Афанасьев, М. О. Иванов, И. Д. Афанасьев гэгшэд өөhэдынгөө даадаг сабшалан дээрэhээ гектарай 30—35 центнер үбhэ абаа юм.

Мүн үнгэрэгшэ жэлэйхиhээ жэшээгүй ехэ гэхэ гү, али хамта 9300 тонно силос дарагдаа. Үшөө гурба мянга шахуу тонно куузику, түрнепс абтаhан байна.

Бүхыдөө 40 мянган центнер таряа хуряажа, гүрэндэ найма мянган центнер ороhо худалдаад, өөhэдтөө хүсэд хүрэхэ үрэhэ хаагаа, адууhа малдаашье эдюулхэ ороohо, таряа таhалха аргатай болоо. Үнинэй механизатор А. В. Перелыгинэй хүтэлбэрилдэг бригада бултанhаа hайн ургаса хуряагаа гэхэ гү, али гектар бүриhөө дунда зэргээр 14,2 центнер таряа суглуулhан байна.

Хартаабхашад К. Ф. Петров, Ф. К. Васильев гэгшэд гектар бүриhөө 150 центнер ургаса абажа, хамта 18 мянган центнер хартаабхын таряагаа.

Үндэр ургаса абаhан механизаторнууд, луговодуудай түрүү звено , бригадуудай ажалай нэмэлтэ түлөө хамтадань 286 центнер ороhо, 400 центнер үбhэ, 5 центнер хартаабха, 5 мянган түхэриг абаха болоо.

Тиигэжэ колхоз малдаа хүсэд хүрэхэ үбhэ тэжээлтэй үбэлжэлгэдэ мүнөө hү ехээр hаажа, рэндэшье горитой хуряа байна. Мүн үхэрнүүдые шахан таргалуулжа, мяха худалдаха түсэбөө гэхэ аргатай.

В. БОРИСОВ.
Бэшүүрэй район.

1. МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА АСУУДАЛ

ТҮҮХЫН ХУУДАhА ИРАХАДА..

Байгша оной сентябрь hарада республикымнай ниислэл хотодо БАМ шадархи газар дайдые ашаглаха асуудалаар Бүхэсөюзна ээлжээтэ гурбадахи конференци үнгэргэдөө бэлэй. Эндэ БАМ-ай бурилгашадые эдеэ хоолой зүйлөөр хангаха тушаа олон шухала асуудал зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Заха хизааргүй үргэн БАМ шадархи газар нютагуудта хүдөө ажахын үйлэдбэрние хүгжөөхэ шухала асуудалнууд ВАСХНИЛ-ай Сибириин отделениин эрдэмэй олон подразделениинүүдтэ шэнжэлэгдэжэ байдаг юм.

Республикын хойто районуудта хүдөө ажахын үйлэдбэрние саашадань улам түргэнөөр хүгжөөхэ, БАМ-ай Буряадай участогай барилгашадые эдеэ хоолой шухала продуктнуудаар хангаха асуудалай ямараар шиндхэгдэжэ байhан тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэхыень Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай экономикын таhагай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ, экономикын эрдэмэй кандидат А. М. Дериглазовта хандаhан байнабди. Бэшэгүүдынь доро толилогдожо захалба.

Мүнөө баригдажа байhан түмэр замай магистраль эргэ дүшэн жэлэй саада тээ Байгал-Амарай гэжэ нэрлэгдэhэн байха юм. Мянга юhэн зуун гушаад оной эхиндэ Алас-Дурна хизаарай эмхинүүдэй ВКП(б)-гэй ЦК-да, СССР-эй Арадай комиссариадай Советдэ эльгээhэн дурадхал дотор Транссибириин түмэр замай барилга Байгал далайн хойгуур, Татарска тохойн нэгэ булангай захаар баригдаха гэжэ бэшэгдэхэдэ, Байгал-Амарай магистраль гээд онсо тэмдэглэгдээ бэлэй.

Үнэн дээрээ түмэр замай Сибириин агууехэ магистралиин хойто захаар гараха барилга туша бүри үнихэнэй хэлсэгдэдэг байгаа юм. Түүхын хуудаhа иража харахада, 1878 ондо Пермьhэ Екатеринбург (Свердловск) хүрэтэр түмэр харгын барингдажа дүүргэгдэхэдэ, энэ замаа бүри саашань — барга хараныхы хизаар руу, Сибирь, Алас-Дурна зуг тээшэ үргэлжэлүүлхэ hанаашалга түрөө юм. Тэрэ сагhаа хойшо найман жэлэй үнгэрөөд байхада, Транссибириин ерээдүйн магистралиин барилга заабол үргэлжэлүүлхэ гэhэн шиндхэбэри абтаа hэн. Түмэр замай барилгые тон богони зайгаар Номгон далайн эрье хүрэтэр үргэлжэлүүлхэдээ түргэн болзорто, үнэгүйгөөр, бага гаргашатайгаар бариха арга заабол олохо зорилго хараалагдаа бэлэй. Тон богони зайда, Байгал далайн хойгуур түмэр зам гараха байhан юм. Түрүүшын дурадхалаар түмэр харгын барилга Красноярск, Братск, Нижнеангарск, хүрөөд, Дээдэ-Ангарай хүндыгөөр Витимэй ууланнуудые дабан дам саашаа, Хабаровск хүрэхөөр хараалагдаhан байна.

1889 ондо түсхай даабаритай экспедици ерээдүйн түмэр замай баригдаха шэглэлээр шэнжэлгэ хэжэ аяншалхадаа, Нижнеангарск, Кумора, Хойто Муя хадын даваагаар Муя голдо хүрэжэ, энэ газар нютагуудаар түмэр харгы барихыг арагүй хүшэр хүндэ гэhэн шиндхэбэри абаа юм. Үнэхөөр тэрэ үедэ энэ хизааараар харгы барихань арагүй хүшэр байhан гээшэ.

Нигээд ерэхэдээ хойто зүгөөр харгы бариха гэhэн дурадхал хойшолуулагдажа, түүхэтэ Транссибириин магистраль Байгалай урдуур татагдаhан бэлэй. Урда зүгөөр баригдаhан харгы гаргаша багатай байхаhаа гадна түргэн бүтэхөөр түсэблэгдэhэн юм. Гэбэшье энэ удаа Байгалай хойгуур гараха харгын барилга хэзээдэшьеб бэелүүлэгдэхээр хараалагданхай үлэhэн гээшэ. Тэрэ үедэ харгы барихаар проект зохёогшод Сибирь — Аляскын харгы татаха туша hанамжатай байгаа юм. Ингэжэ мүнгэн хашарhата Байгалайминай хойто эрьеэр зурыха түмэр харгы Париж, Нью-Йорк хотонуудые холбохоор хараалагдаhан байгаа. 1906 ондо Эрхүү хотодо түмэр харгын барилга туша тусхай зүблөөндэ хэлсэгдэhэн юм. Эндэ Хойто-Байгалай түмэр харгын барилга туша зүблөөндэ хабаадагшад дурадхалыень hайшаан дэмжэбэшье, тулюур туйган экономикотой хаанта Россин нимэ ехэ барилгые хэзээдэшье хүшэ хүрэхэгүйе мэдэhэндээ арсаха баатай болоо юм.

Агууехэ Октябриин социалис революциин илан мандаhанай hүүлээр Совет гүрэн түрэмнай Хойто-Байгалай түмэр харгы заабол барихаар шиндээ юм. Партийн ЦК-да, СССР-эй Арадай комиссариадай Советдэ Алас-Дурна хизаарай эмхинүүдэй оруулhан дурадхалаар 1932 ондо Байгал-Амарай түмэр замай магистралиин барилгын управлени байгуулагдаа hэн. Жэл үнгэрөөд байхада Зам харилсаанай Наркомадай Зүүн Сибириин экспедициин үндэhэ hуури дээрэ бэдэрэлгын техническэ таhаг эмхидхэгдээ юм. Удаань 1937 ондо «Байкалтранспроект» байгуулагдаад, 1940 ондо түмэр замай барилгын зарим участогуудай, тэрэ тоодо Усть-Кут — Нижнеангарск хүрэтэрэй харгын техническэ проектые зохёожо дүүргээ юм. Тэрэ жэлнүүдтэ шухалада тоолгодохо зарим харгынь баригдажа захалнхай байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалха Агууехэ дайнай эхилхэдэ, баригдажа захалhан Байгал-Амарай түмэр зам бүхыдөө зогсоогдошоо hэн. Илангаяа проектно-бэдэрэлгынь хүдэлмэри хүсэдөөр орхигдохо баатай болоо юм. Дайнай илалтаар дүүрэhэн 1945 ондо тон богони саг соо Комсомольск, Советский Гавань хотонуудые холбоhон түмэр харгы баригдаа. 1947 ондо Тайшедhээ Братск хүрэтэр, 1951 ондо Усть-Кут хүрэтэр түмэр зам баригдаа. 1967 ондо проектно-бэдэрэлгын хүдэлмэри дахяад hэргээгдэжэ ябуулагдаа. Экономикынгоо талаар нилээд бэхижэhэн Эхэ оромнай далаад онhоо захалжа, Байгал-Амарай түмэр замай магистралие барижа эхилээ юм. Арбадахи табан жэлэй туршада барилгын программаар хараалагдаhанай ёноор зарим участогта рельснууд табигдажа, ашаанай поезднууд ябуулагдажа захалаа hэн. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ Байгал-Амарай бүхы замаар поезднууд дабшажа, БАМ шадархи нютагууд хүсэдөөр ашаглагдаха байна.

Мүнөө үеын суута барилга болохо БАМ ашагта малтамалаар элбэг газарнуудаар татагдаха юм. Жэшээлбэл, мүнөө түмэр замай барилгын үшөө дүүрээдүй сагта кокслогдодог Нерюнгринскэ шулуун нүүрhэнэй уурхай, Удоканай зэдэй хэбтэшэ ашаглагдажа захалаа. Энэмнай Урда Яхадай территориин-үйлэдбэриин комплексаа дээрэ байгуулаа юм. Тиихэдэ БАМ-ай Буряадай участогта үнэтэ шухала малтамалнуудай сэ захаhаа бии байха. 1957 ондо Урда Муя хормойдо эрхим шанаг асбестын хэбтэшэ олдоолэй. Мүнөө эндэ «Хөёдёжное» тосхон мүгэлдёжное» тосхон мүгэлдёжное» тосхон мүгэл

ТҮРЭЛХИ ХЭЛЭН ЯМАРААР ЗААГДАНАБ?

Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр П. Ф. БАРДАХАНОВАЙ элидхэлhээ

Буряадай АССР-эй Министрнай Советэй конференц-зал соо ардай хэлэнэй багшанар, арадай ноолэй хүдэлмэрнлэгшэд, литераторнуд болон искусствын ажалтанууд сугларжа, «Республикэ национальна hургуулинуудта хэлэ, литературые заалгын болон тэрэнние саашадань хэрэгсэлнүүдэй талаар hайжаруулха хэмжээнүүдэй» асуудалаар зарлагдаhан пленумдэ хабаадаба.

Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр П. Ф. БАРДАХАНОВ зүбшөөрэ табигдаhан асуудалаар үндэсэй элидхэл хэлэн байна.

АССР-эй элдэб үндэhэ яhаталгатэй адли тэгшэ эрхэтэй», «Буряад АССР-эй Конституцийн тухай статья соо хэлэгдэнхэй. Буряад элдэб нацинуудай, арадуудай хүгжэлтөөр, совет патриотизм болон интернационализмыг гуримай оршондо бүхы эрдэмэй хүмүүжүүлгээр, мүн ямарарадай өөрынгөө болон бусад ардуудые шудалан хэрэглэхэ арга боломжотой байдагаарнь хангагдаhан адли тэгшэ эрхэ бэлэвсэн, — гэжэ П. Ф. Бардаханов элидхэлэйнгээ эхиндэ онсолон тэмдэглэв.

Манай обществын хүгжэлтын мүнөө үеэй шатын онсо шэнжэ юун гэхэдэ, экономикоёо болон соёл хүгжөөхэ талаар нарон болон арад үндэhэтэд хооронхи харилсаагаа бэхижүүлхэ, Ямаршье яhатанай дэбдэхэ хадаа юрэнхыдөө үндэhэн ашаанай хүгжэлтын хэмжээгээр дэмжэлдэнхэ. Олон түмэн хүн ноолдоо имагтал өөрынгөө түрэлхэнэй ашаар өөрынгөө болон ардуудай соёл болбосролдо санилсадаг байна.

Энэhээ национальна hургуулиудта түрэлхи хэлые шудалан сурагшадтаа гэхэдэ горитой ехэ үүргэ эзэлнэ бшуу. Түрүүшынгээ мэдэхэ түрэлхи хэлэн дээрээ ойлгожа, үхибүүд ондоо предметүүдые түргөөр, хүнгөөр ойлгоно, ардай коммунис ёhоор хүмүүжэнэ мүн лэ хүнгөөр, түргөөр сурагдаhэ ха юм. Буряад хэлэ болон литературын хэшээлдэ hүүдтэ партийн бэелүүлжэ байhан хэрэгүүдэй, мүнөөдэрэймнай асарилгонуудай хизааргүй ехэ байhаниинь түрэл үгымнай ашаар үхибүүдтэ хараглан ойлгогдолог гэшэ.

Хүнүүдэй хоёр хэлые эдэбхитэйгээр шудалжа байhан оршондо, ород болон ород бэшэ hургуулинуудай адли боложо байhан оршондо республика доторнай бүгэдэ нинтын дунда hуралсал бэелүүлэгдэжэ байна гэшэ. Юрэнхы эрдэмэй hургуулиин урда табигдаг ниитэ зорилгонуудhаа гадна онсо шэнжэтэй асуудалнууд национальна hургуулинуудта шиидхэгдэнэ бшуу. Жэшээнь, манай республикада хабаатай асуудалнууд гэбэл:

1. Hургуулида ороодуй хүүгэдые хүмүүжүүлдэг национальна эмхи зургаануудай ахалагша бүлэгүүдэй үхиүүдые хэлэнэй талаар бэлдэлгэ.

2. Бэлэдхэлэй классуудта hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэрние эмхидхэлгэ.

3. Хоёр хэлэ мэдэхэ ушарай шухала болоод байhан сагта түрэлхи хэлые да литературые заалгын ургудхые, онол арганнуудые саашадань нарижуулан hайжаруулга. Национальна hургуулида hураже байhан үхибүүд ородуудта тон адляар лэ эрдэмэй үндэные шудалжа гараха ёнотой бшуу.

4. Национальна hургуулиин hурагшадтай ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ комплексно гуримаар хандалга.

Энэ хадаа совет hургуулиин тон шухала эрилтэнүүдэй нэгэн гэшэ, тиимэhээ тэрээнhээ сухарихыемнай хэншье зүбшөөхэгүй. Гэхэ зуура буряад үхибүүд түрэлхишье, ородшье хэлэнүүдые тон hайнаар шудалха уялгатай. Тиимэhээ хүдөөтэй hургуулида hуража байhан үхибүүдэй бэлэдхэлые городой hургуулинуудай хэмжээндэ хүргэхэ асуудал хадаа мүнөөдэрэй гол шухала асуудалнуудай нэгэн болоно.

Тон лэ энэhээ уламжалан, буряад hургуулинуудта бэлэдхэлэй классууд нээгдэhэн байна. Эдэ классуудта зургаан наhатангууд абтажа, саашадаа амжалтатайгаар hурахын тула бэлэдхэл гарана. Юуб гэхэдэ, буряад хүбүүд, басагад ород үетэнhөө таhарангүйгөөр, дунда hургуули дүүргэжэ гараха зэргэтэй ха юм. 1974 онhоо эхилжэ, бүхы буряад болон холимог hургуулинуудта бэлэдхэлэй классууд бии болгогдоhон байна. Энэ асуудал хадаа имагтал педагогическа бэшэ, мүн социальна удха шанартай юм.

Тингэжэ түрэлхи болон ород хэлэндэ hургахын тула нэмэлтэ саг олдоhон байгаа. Хэрбээ гурбан жэлэй эхин hуралсалда буряад хэлэндэ 593 час үгтэдэг байhан haa, бэлэдхэлэй класста энээн дээрэнь үшөө 274 час нэмээ бшуу. Анхандаа 1-дэхи классай байhан материалай (үзэгтэ ба бэшэгтэ hургалга) бэлэдхэлэй класста үзэгдэдэг болоходо, 1—3-дахи классуудай программа дахин харагдаhан байна.

Элидхэлшэ үгээ үргэлжэлүүлхэдээ, бэлэдхэлэй классуудта hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэрние hайнаар ябуулжа байдаг hургуулинуудые дурдаhан байна.

— Национальна hургуулинуудта буряад хэлэ болон литературые зааха hурагшадай мэдэсэ болон шадабарние дээшэлүүлхэ асуудалда республикын Гэгээрэлэй министерствын зүгhөө саг үргэлжын анхарал хандуулагдадаг гэжэ элидхэл дотор онсологдобо.

Эхин классуудта алибаа предмедээр hайн үндэhэтэй боложо гараhан лэ hурагшад ахалагша классуудта амжалтатайгаар hурадаг гэжэ практика харуулдаг. Эхин классуудта буряад хэлэ заалга, мүн hурагшадай хэлэлгые хүгжөөлгэ хэр гэшэб гэhэн асуудал элидхэлшэ таблад, тэрээндээ харюусахадаа, олон районой hургуулинуудай байдалые элидхэл соогоо шэнжэлэн харуулаа.

Буряад хэлэнэй багшанар юрэнхыдөө, эрдэмтэй, hургуулитай, олонхинь тусхай курсануудта хабаадажа, эрдэм бэлэдхэлээ дээшэлүүлhэн байна. Ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, бэрхэ багшанар олон. Хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүргэлгэншье нухэд байха. Тэдэнэй нэрэнүүд элидхэл соо дурдагдаа, хэжэ байhан хүдэлмэринь шэнжэлэгдэн харуулагдаа.

Hургуулида буряад хэлэ ба литературые зааха хэрэгтэ дутагдалнуудшье үзэгдэдэг байна. Тэдээн тушаа элидхэлшэ удаан тогтоо.

Хяагтын, Яруунын, Хорины, Түнхэнэй, Кабанскын, Захааминай районуудта бэлэдхэлэй болон 1-дэхи классай hурагшадые бүридүүлхэ хэрэгтэ, ород хэлэн дээрэ hурадаг hуралсалда национальна hургуулинуудые оруулха тушаа асуудалда зарим директорнууд, багшанар, түрэлхид горитойхон алдуу гаргаhан байна бшуу. Энээнhээ уламжалhан алдуунууд мүн лэ бага бэшэ.

Нэгэдхэхэр, зургаан наhа гүйсэhэн бүхы үхибүүдые бэлэдхэлэй класста оруулдагүй үшар бии. Республикын Гэгээрэлэй министерствын зүгhөө хэдэн дахин заабариин үгтэбшье, Түнхэнэй райондо нимэрхүү алдуус заhаха тушаа хэмжээн мүнөө хүрэтэр абтанагүй. Жэшээнь, Хэрэнэй интернат hургуулиин нэгэдэхи класста гурбанай хоёр хубинь буряад үхибүүд hурадаг, тиигээд тэдэнэр бэлэдхэлэй класста hураагүй байдаг. Нимэ ушар жэлhээ жэлдэ болоно. Хэлэнэй талаар ямаршье бэлэдхэл гараагүй үхибүүдые ород класста оруулдагынь бүришье харатай. Ород хэлэ мэдэхэгүй бишыхан үхибүүн хэды шэнээн ядалсадаг хаб hурагшадай хэлэлгые хүгжөөлгэ хэр гэшэб гэhэн асуудал элидхэлшэ таблад, тэрээндээ харюусахадаа, олон районой hургуулинуудай байдалые элидхэл соогоо шэнжэлэн харуулаа.

Хоёрдохеор, бэлэдхэлэй класста hураhан буряад үхибүүдые ород класста оруулдаг — тон лэ буруу ёно гурим түнхэнэй районой Жэмhэгэй. Сэлэнгын районой Харганаагай, Хяагтын районой Баян-Булагай, Захааминай районой Цахирай, Хамнинн hургуулинуудта ушарна.

Хорины районой (арадай гэгээрэлэй таhагые даагша Б. С. Шойнжонов) буряад hургуулинуудта бэлэдхэлэй класста hураже гараhан үхибүүдые саашадань ород программаар (түрэлхи хэлыень үзүүлэнгүйгөөр) hургажа эхилдэг болоо. Тиигэжэ Баруун-Хасууртайн найман жэлэй hургуули имагтал буряад hурагшадтай аад, ород болошонхои. Тэегдын дунда hургуули hаянай мүн лэ тиимэрхүү боложо байнхай. Хорины 1-дэхи дунда hургуулида национальна hургуулиин hуралсалай түсэбөөр hурадагуудай тоо жэлhээ жэлдэ хорожо байна.

Хяагтын райсной (арадай гэгээрэлэй таhагые даагша С. Б. Туяссонов) Хүдэрнин дунда hургуулиин национальна классууд хаагдаа.

Гурбадахяар, ород хэлэн дээрэ hургадаг hуралсалда оролгын онсошэнжые хүтэлбэрилэгшэдэйнь, багшанарай, түрэлхидэй дутуу ядуу ойлгоhонhоо боложо, национальна hургуулиин hуралсалай түсэбөөр хүдэлжэ байhан бага-комплектнэ зарим hургуулинууд ород hургуулиин hуралсалай түсэбтэ болон программада оруулагдашоо. Кабанскын районой Ранжуровай, Хандалын, Загарайн районой Наринай, Эрьеын-Адагай, Хяагтын районой Сүбэгтын, Харьяатын болон бусад hургуулинууд тэдэнэй тоодо ороно.

Дүрбэдэхеэр, зарим районуудта бага-комплектнэ буряад эхин hургуулиhаа дунда hургуулида hурагшадай ерэхэдэ, ород программаар hурахыень хүтэлбэрилэгшэдынь зүбшөөдэг заншалтай. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй райондо Боомой, Алташын-Адагай буряад эхин hургуулине дүүргэгэд, Түгнын, Подлопатинскын дунда hургуулинуудта hурагшад ерэхэдээ, ород hургуулиин hуралсалай түсэбөөр болон программаар hураха баатай болоно.

Зарим hургуулинуудай бэлэдхэлэй классуудай хүдэлмэридэ дутагдалнууд бии. Бэлэдхэлэй классуудай үдхые мүнөө хүрэтэр ойлгоогүй, бишыхан үхибүүдтэй hуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэрине hайнаар эмхидхэн ябуулха арга боломжо бии болгодоггүй хүтэлбэрилэгшэд үсөөн бэшэ. Түнхэнэй районой Жэмhэгэй, Бэшүүрэй районой Шэбэртын, Сэлэнгын районой Жаргалантын, Үбэр-Зөөхэйн, Хорины районой Тохорюугтын, Хэжэнгын районой Хэжэнгын найман жэлэй hургуулинуудта хүйтэн, гэрэл багатай — эгэл муу таhалгануудые, амяараа гэрнүүдые зургаан наhатангуудта үгэдэг байна. Олон hургуулида нааданхайнууд, дидактическа материалнууд дуталдана, мебелиинь таарууүйнүүд, халуун хоод эмхидхэгдэнэгүй.

Бэлэдхэлэй классай hурагшад хадаа хүүгэдэй саадта хүмүүжүүлэгдэжэ байhан үхибүүдэй байдалhаа дутуугүй байдалаар хангагдаха ёнотой юм шуу.

Республика дотор буряад хэлэнэй 87 кабинет тоологдоно. Зүгөөр тэдэнние эмхидхэн түхеэрэлгын шанар хаа хаанагүй адли бэшэ. 87 кабинедтэ 50 проигрыватель, 33 магнитофон, 6 кодоскоп, 3 эпидиаскоп, 8 фильмоскоп, 8 электрофон хүртэнхэй. Эдэ тоо, баримта юу харуулнаб гэхэдэ, арадай гэгээрэлэй таhагууд, hургуулиин хүтэлбэрилэгшэд буряад хэлэнэй кабинедүүдые хэрэгтэй зүйлнүүдээр, техническэ хэрэгсэлнүүдээр хангаха гэжэ оролдоногүй гэшэ! Энэ хэрэгтэ гэмтэй хүтэлбэрилэгшэдэй нэрэ, обогууд элидхэл соо дурдагдаhан байна.

Hургуулинуудта буряад хэлые ба литературые заалгада бии байhан горитойхон дутагдалнуудые элидхэлшэ шэнжэлжэ, шалтагаануудыень элирүүлээ.

Буряад хэлэ болон литература заалгые нарижуулан hайжаруулха талаар республикын Гэгээрэлэй министерствын зүгhөө тодорхой хэмжээнүүд абтанашье, саашадаашье абтаха юм байна гэжэ элидхэл шагнагшад ойлгоо. Энэ жэлhээ эхилжэ, буряад хүүгэдэй хүмүүжүүлгэдэжэ байhан 69 саадай ахалагша бүлэгүүдтэ түрэлхи хэлэн заагдажа эхилээ. 1982—1983 онуудай hуралсалай жэлhээ эхилжэ, бүхы интернат hургуулинуудта бэлэдхэлэй классуд нэгдэхэ.

Типхэдэ республикын hургуулинуудта интернациональна хүмүүжүүлгые hайжаруулха зорилготойгоор Буряадай литературатай, искусствотай ород hурагшадые танилсуулхын тула hуралсалай энэ жэлдэ буряад литература, искусство шудалалгын туршалгын программа бии болгогдобо. 9—10-дахи классуудта хараалагдаhан факультативай часууд энэ программада үгтөө. 1982—1983 онуудай hуралсалай жэлhээ эхилжэ, юрэнхы буряад хэлэнэй болон литературын факультатив бии болгодохо байна.

Интернациональна уялгадаа, аха дүү арадуудай нангин хани барисаанда үнэн сэхэ түрэлхи хэлэнэй, литературын багшанар хадаа арадай гэгээрэл тушаа, ургажа ябаhан үетэнние коммунис ёhоор хүмүүжүүлгэ тушаа КПСС-эй XXVI съездын хараалhан зорилгонуудые бэелүүлхын тула бүхы эрдэм бэлигээ элсүүлхээр бэлэн.

ЭЛИДХЭЛ ТУШАА ҮГЭ ХЭЛЭЛГЭ

...гажанай районой Баян-...дунда hургуулиин буу...хэлэнэй багша, арадай ...лэй отличник, Буряад АССР-эй hургуулиин ...та ажал ябуулагша ...Ринчинова эгээл түрүү...гэ абаад, өөрынгөө ...эрилдэг драматическа ...ой хүдэлмэри тушаа ...н хөөрэбэ. Hурагшадые ...йhан юумэндэ дурадар хүмүүжүүлхэ хэрэг...раматическа кружок тон ...ха шанартай гэжэ үгэ ...э онсолон тэмдэглэ...ө гэхэдэ, Х. Намса-, Ц-Б. Бадмаевай бо...бусад буряад уран зо...одой нэгэ үйлэтэй зу...ые найруулан табиг...ценын гол хуули ёно...ин хэшээлнүүдые га...бшуу. Гадна буряад ...анторнуудай, поездүү...зохёолнуудаар найруу...йhан композици бэлдэ...Анхандаа драматическа ...ой гэшүүд байhан hу...д соohоо Зүүн-Сибиэй соёлой, Алас-Дурнын ...ствын институдые дүүр...н нүхэд байха.

...нгын районой Жаргада дунда hургуулида ...хэлэнэй литературно...атическа кружогой хү...ри тушаа буряад хэ...й багша М. Г. Эрдынееө лэ хөөрөө.

...лааминай районой Са...а дунда hургуулиин бу...хэлэнэй багша С. Ц. ...лова хизаар ороноо шэнжэлгын хүдэлмэриин удха шанар тухай хэлээ. Захааминай, онсолбол, Санага нютагай байгаали угаа баян. Элдэб янзын ашагта малтамалшье, эмдэ ородог ургамалшье байха. Тиимэhээ эдиршүүл байгаалиин баялигай зүйлнүүдые суглуулдаг. Гадна нютагай зоной ажаhуудалай хэрэгсэлнүүд элбэгээр олдоо. Тиигэжэ Санагын hургуулида 1965 ондо хизаар ороноо шэнжэлгын музейн нээгдэhэн юм.

Hургуулиин тэрэ музей нээхэ хэрэгтэ багшанар, hурагшад, түрэлхид эдэбхитэйгээр хабаадаа. Буряадай АССР-эй hургуулиин габьяата багша Б. Ш. Шойдоков угаа ехэ эдэбхи үүсхэл гарганаhан байха. Тус музей хадаа түүхын, археологиин, этнографиин, мүнөө үеын hуудал харуулhан таhагуудтай юм. Багшанар музейн экспонадуудые хүдэлмэридөө, хэшээлдээ хэрэглэхэ эрхэтэй.

Хамтын ажалай түрүүшын нэгэдэлнүүд, түрүүшын түрүүлэгшэ, ажалай алдар солотон тухай баян материал суглаhан байгаа.

Хаанта засагай үедэ юрын ажалша хүнүүдэй байдал ямар байгааб, Совет засагай ашаар ямар hайхан байдал мандааб, гэжэ харуулха гэшэ хизаар ороноо шэнжэлгын музейн гол зорилго юм.

Hайн hайхан ёно заншалай жэшээ дээрэ эдир үетэнние хүмүүжүүлhэнэйнгээ түлөө тус музей РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын Хүндэлэлэй грамотаар, дурасхаалта медальяар шагнагдаа.

Хэжэнгын дунда hургуулиин буряад хэлэнэй багша, Буряадай АССР-эй hургуулиин габьяата багша **Р. Б. Шойнжурова** районой hургуулинуудай буряад хэлэнэй багшанарай методическа нэгэдэлэй хүдэлмэри тухай hайнаар хөөрэжэ үгэбэ.

Буряад хэлэнhээ ондоо предмедүүдэй ород хэлэн дээрэ заагдадаг болоhон ушарhаа түрэлхи хэлэнэй предмедүүдээр зохёогдоhон программые дахин хаража үзэхөөр болоо хэбэртэй гэжэ Буряадай номой хэблэлдэ hуралсалай таhагай редактор **Д. Ш. Шойдоков** hанамжалба. Гадна hуралсалай номуудые хэблэхэ хэрэгтэ бии болгогдоhон шэнэ ёно гуримууд тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэбэ. Мүн тэрэнэй хэлэhэн бүсад hанамжа дурадхалнуудые анхархаар байгаа. Жэшээнь, Улаан-Удэдэ буряад hургуули нээхэ тухай дурадхал тэрэ оруулаа. Тиимэ hургуулине нээбэл, искусствын гү, али ямар нэгэ шэглэлтэй болгохо шухала.

Арадай депутадуудай Зэдын райсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таhагай инспектор **Е. Н. Жаргалова** үгэ хэлэхэдээ, сонгоол-сартуул хэлэнэй онсо шэнжэнүүдые хараадаа абаа, hурагшадые литературна хэлэндэ hайнаар hургахын тула буряад хэлэнэй, литературын багшанарай ямар хүдэлмэри ябуулдаг тухай хөөрэhэн байна.

Хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-гэй хэлэ, бэшэгэй отделение даагша, профессор **Ц. Ц. Цыдыпов** hонин үгэ хэлээ. Буряад хэлэнэй болон литературын, ород хэлэнэй болон литературын багшанарые бэлдэдэг хэлэ, бэшэгэй отделени хадаа национальна интеллигенние бүридүүлэн бэлдэхэ хэрэгтэ горитойхон үүргэтэй гэжэ профессор онсолон тэмдэглэбэ. Нээрээшье, энэ отделение дүүргэгшэд соohоо эрхим багшанар, партийна ба совет хүдэлмэрилэгшэд, уран зохёолшод, журналистнууд урган гараа.

Отделениин хүдэлмэри тухай хөөрөөд, үгэ хэлэгшэ хэдэн дурадхал оруулаа. Буряад hургуулине нээхэ тухай Д. Ш.- Шойдоковой юрэуулhан дурадхалые үгэ хэлэгшэ дэмжэбэ. Мүн баhа буряад хэлэнэй бэрхэ багшанарые урмашуулха хэрэгые урагшатай болгохо тухай, буряад уран зохёолой номуудые хэблэхэдээ, тиражыень ехэ болгохо тухай дурадхал оруулаа.

«Буряад үнэн» газетын редактор **Р. Б. Гармаев,** КПСС-эй обкомой эрдэмэй болон hуралсалай зургаануудай таhагые даагша **Л. Я. Похосоев** гэгшэд республиканска зүблөондэ хабаадажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлэhэн байна.

Юрэнхы дээрэнь хэлэбэл, буряад хэлэнэй болон литературын багшанарай республиканска зүблөөн яhала үндэр дээдэ хэмжээндэ үнгэрhэн байна.

ХИЛЫН СААНАhАА

ШЭНЭ АМЖАЛТАНУУДАЙ ЗАМААР

Амгалан тайбан байдалай ба ажалай асари ехэ программа — ниигэжэ гадаадын хэблэл 1981—1985 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые тодорхойлно. Энэ түсэбэй зүбшэн хэлсэгдэжэ, hайшаагдан абтаhан КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй ба СССР-эй Верховно Соведэй сессиин дүнгүүдые, ороной экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудые али бүхы талаhаань шэнжэлhэн, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ политическэ үргэн сэгнэлтэ үгэhэн нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгые шэнжэлхэдээ, олон оронуудай үргэн ниитын дунда мэдэсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд, гадаадын элитэ мэдээжэ ниитын ажал ябуулагшад болон экономистнууд ажалшадай аша туhа тухай, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха тухай анхарал оролдолгоор нэбтэрhэн партийн түсэбүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула совет хүнүүдэ бүхы юумэн бии гэжэ нэгэн hаналтайгаар тэмдэглэнэ.

«Нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ бүхы дэлхэй дээрэ үргэнөөр hайшаагдаба, — гэжэ Болгаринн **«Работническо дело»** газетэ бэшэнэ. — Коммунис парти, Совет гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэ ленинскэ партийн стратегическэ хараа шэглэл болохо «Бүхы юумэ хүнэй аша туhада, бүхы юумэ хүнэй түлөө» гэhэн ёно гуримтай зохилдуулан, энэ арбан жэлэй түрүүшын хахадта Соведүүдэй ороной экономическа ба социальна хүгжэлтын юрэнхы зорилгонуудые хараалhан байгаа».

«...Социальна асуудалнуудые, илангаа эдэ хоолой программые шидхэлгэ гүнзэгы ехэ удха шанартай байна гэжэ Чехословакиин **«Руде право»** тэмдэглэнэ. Түсэбүүдые зүбшэн хэлсэхэдээ, арадай ажахын бүхы hалбаринуудта совет арадай шэн табьяатайгаар ажаллагын олон тоото жэшээ депутадуд харуулаа. Энэнь экономико гаргаша багатай байха ёнотой гэhэн XXVI съездын гол шухала захяа заабариинуудай нэгые бодото дээрэнь бэелүүлхэ тушаа бүгэдэ арадай анхаралаа хандуулжа байhыень харуулна».

Совет гүрэнэй экономическа хүсые бэхижүүлгын тодорхой зорилгонуудай хараалагдаhан Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгые ВНР-эй олонниитэ ехэ анхаралтайгаар үгтаба гэжэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын арадай фронтын Бүхэвенгриин Соведэй секретарь **Б. Мольнар** мэдүүлээ. Совет арадай урда табигдаhан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэлгэ бүхы социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай хүсые бэхижүүлхэ байна.

ГДР-эй **«Бэ-цэт ам абенд»**. Франциин **«Юманите»**, Ливанай **«Ас-Сафир»**, **«Ашшааб»** газетэнүүд Совет гүрэнэй засагай дээдын зургаанай сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, баталагдан абтаhан асари ехэ түсэбүүдые үргэнөөр шэнжэлhэн статьянуудые толилбо.

ШУХАЛА ТОГТООЛ

НЬЮ-ИОРК. Нацинуудан уласхоорондын эмхи радиологическа буу зэбсэг зохёожо, үнлэдбэрилэн бүтээлгые хориhон уласхоорондын конвенциие дары баталхын түлөө дуугаа үгэбэ, ООН-ой Генеральна Ассамблейн нэгэдэхи комитет тогтоолой проектые hайшаагаа.

Нэгэдэхи комитет буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар бүхэдэлхэйн ябуулга үнгэргэхын түлөө мүн лэ дуугаа үгэбэ.

Энэ тогтоол США-гай делегацида hайшаагдаагүй. Дуугаа үгэлгын үедэ мүн лэ Израиль болон Япон США-тай хамта hаналаа бариhан байна.

СЕПГ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ ДЭЭРЭ

БЕРЛИН. СЕПГ-гэй ЦК-гай пленум эндэ хүдэлмэрээ дүүргээ. СЕПГ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Э. Хонеккерой хэhэн СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой элидхэлые Центральна Комитет баталба гээд толилогдоhон мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

1981—1985 онуудай ГДР-эй арадай ажахын хүгжэлтын табан жэлэй түсэб тухай, 1982 оной арадай ажахын түсэб тухай, 1982 оной Гүрэнэй бюджет тухай Хуулинуудай проектнүүдые пленум hайшааба.

«Атомна ракетэнүүд бэшэ, амгалан тайбан ажабайдал хэрэгтэй» гэhэн үрэа доро ФРГ-гэй демократическэ митингүүдые үнгэргэнэ. Тэдэнэр Баруун Европодо американ ядерна ракетэнүүдые тодохолго ба нейтронно бүү зэбсэг үйлэдбэрилгэ хорихо гэhэн эрилтэнүүдые табина.

ТАСС-ай фотохроникэ.

США-гай ЗАХИРГААНАЙ «ҮҮСХЭЛЫЕ» ШҮҮМЖЭЛНЭ

ГЭС ХОЛЛОЙ МЭДҮҮЛГЭ

НЬЮ-ЙОРК. Национальна хэблэлэй клубта үгэ хэлэхэдээ президент Рейганэй дурадхаhан, Европын дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүд тушаа Америкын захиргаанай «үүсхэлые» США-гай Компартийн Генеральна секретарь Г. Холл эрид бурууша... шүүмжэлээ.

Рейганэй хэлhэн үгэ нэгэ талаараа буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрхэ ябадалай дэбэргэлгэ болюулха тухай уласкоорондын олонитын эрилтэнүүдые хараада абаха баатай болоhон ябуулга болоно. Гэхэ зуура энэнь тэрэ олонниитые, Холбоото Штадуудай арад зониие мэхэлхэ гэhэн hэдэлгэ мүн. Дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй талаар НАТО-гай ба СССР-эй хоорондо тэнсүүшэг байдалай мүнөө Европодо бии ошаннинь элитэ, — гэжэ Г. Холлой мэдүүлгэ дотор тэмдэглэгдэнэ. Тиимэнээ, Рейганэй дурадхалнуудай гол удхань юуб гэхэдэ, Европодохи өөрынгөө хамгаалhы хүсые нэгэ талаhаа усадхахыень Советскэ Союзые баадхаха, тиихэ зуураа, эндэ дүүгүр тодхогдоhон өөрынгөө зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, мүн НАТО-гай гэшүүн-гүрэнүүдэй, США-гай өөрынь зэбсэгүүдые ойроноь хүрэнгүй үлөөхэ гэhэн зорилготой байна.

Рейган үгэ хэлэхэдээ, үйан доогуур ябадаг онгосокууд дээрэ тодхогдоhон американ ядерна ракетэнүүд тухай, СССР-эй хилэнүүдтэ дүүгүр түхереэн сүүдхэ соо ниидэдэг бомбардировщигууд тухай юушье хэлээгүй, буу зэбсэгүүдые хуряаха тухай урда тээхи хөөрэлдөөнүүдэй үедэ, түйлагдаhан бүгэдые таhалдуулха хараа бодол тэрэнэй захиргаанай баримталдаг байhан тухай, тусхайлан хэлэбэл, ОСВ-2 тухай договорые хэрэгсэнгүй орхиhон тухайда дурдаагүй гэжэ Г. Холл тэмдэглэбэ.

Рейганэй дурадхалнууд буу зэбсэгүүдые хуряалгын талаар Советскэ Союзтай шухала хөөрэлдөөнүүдые хэхэ үндэhэ hуури боложо шадахагүй. «Горитой ба тодорхой хөөрэлдөөнүүд дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй талаар НАТО-гай ба СССР-эй хоорондо адлишуу байдалай тогтоhые мэдэрэлгэhээ эхилхэ, энэ гол ёhые үндэhэ болгон, буу зэбсэгүүдые али али талаhаа хизаарлаха ябадал туйлаха хэрэгтэ зорюулагдаха ёнотой болоно гэбэ.

США-гай засаг барижа байгаа бүлэгүүдтэ бүри шанга хашалта хэhэнэй, дайнда эзэрхэг түримхэй ябуулгануудта бэлдэдэг Америкын политикые буруушааhан кампани бүри үргэнөөр дэлгэрүүлhэнэй үндэhөөр лэ американ арад, бүхы дэлхэйн арадууд ядерна зэбсэгүүдые али али талаhаа хороохо тухай хөөрэлдөөнүүдые хэжэ эхилхыень Рейганэй захиргаанние баадхажа шадаха байна, — гэжэ Г. Холл тусхайлан тэмдэглэбэ.

УРАН ЗУРААШЫН УЯЛГА ЕХЭ

Арад зоной аша туhаар ...hуурха, тэдэнэй ажал хэрэ...дэй, ажабайдалай гүн дун...ябаха гэшэ олон үндэhэ ...таhаhаа бүрэдэдэг совет ис...ствын уран бэлигтэнэй зо...ыхы ажалай хэлбэришэгүй ...дуули ёhон болоно. Мүнөө үе...н үүнүүдэй амжалта туйлал...нуудаар урмашан зоригжо...г Россин Федерациин уран ...раашад энэ ёно гуримые ...лгаар баримталдаг юм.

XXVI съезд дээрэ зохёо...ы интеллигенциин ажал яуулаа үгтэhэн үндэр сэгнэлтээр ...рмашан зоригжоhон уран зу...раашад манай агууехэ үе сагта хүрэмэ зохёолнуудые бү...гэхэ, арад зоной ажабайдалай искусствын холбоое бэхижүүлхэ гэшэ уялгамнай болоо гэжэ тоолоно.

Россин уран зурагай искусствын бэлигтэн зохёохы ехэ амжалта туйлажа, ноябрин 24-...а Москвада нээгдэхэ V съезд...ээ үгтаба. РСФСР-эй уран зу...раашадай табан жэлэй зохёо...ны ажалай дүнгүүдые согсолгоhон «Түрэл орон доторнай» ...ийн республиканска выставкэ эдэ амжалтануудые элирүүлэн харуулна бшуу.

Россин үргэн дэлюун газар ...айда дээгүүр — Хойто мульмэй океанhаа Хара далай хүрэтэр, Карпадай hүмбэр уулаhаа Сахалин хүрэтэр — БАМ-ай ба Уренгойн, Ямалай ба Сургудай барилгын отрядуудай түрүүшын гэшүүдтэй, Саяно-Шушенска ГЭС-эй үндэр ...эгүүр дүүлигшэдтэй, Самотлорой нефтьшэдтэй, Хибинэ болон Яхадей геологуудтай, Магнитогорск ба Кузбассай булад хайлуулагшадтай, Хара бэшэ хүрьhэтэ нютагай болон Алтайн таряашадтай хамта Россин уран зураашад ажалай вахтада жагсаhан байгаа. Эндэ тэдэнэр түби дэлхэйе шэнээр хараhан, ажалша хүнэй, манай үеын баатарнуудай зүрхэ сэдьхэлэй дэлгэр hайханние ойлгоhон байха юм.

Манай үеын хүнэй ажалай баатаршалгада зорюулагдаhан «Бидэ БАМ баринабди» гэhэн выставкэ эмхидхэхэ шиидхэбэриие Россин уран зураашад табан жэлэй урда тээ IV съезд дээрээ баталан абаа hэн.

Энэ выставкые 1979 оной апрель hарада Улаан-Удэдэ, Байгал-Амарай түмэр замай газар дээгүүрнь баригдажа байдаг Буряад орондо нээгээ hэмди. Эрэлхэг зоригой харгы замай түрүүшын барилгашадай бэшэг эндэ болоhон үргэдхэгдэмэл пленумэй трибуна дээрэhээ соностоо бэлэй.

Энэ шэн габьяата холбоое Россин уран зураашад ажал хэрэгээрээ баталхые, арьбадхахые оролдоhон байна. Тиигэжэ БАМ-ай харгы дээрэ, Северобайкальскда арадай уран зурагай галерей нээгдээ. Энэнь Россин искусствын уран бэлигтэнэй нангин бэлэг болоно. Тюмениин предприятинуудай захилаар Москва болон Сибириин урашуулай эмхидхэhэн «Тюмениин газар» гэжэ выставкэ манай уран зурагай ажабайдалда шэнэ, онсо ерээдүйтэй үзэгдэл болоhон байха юм. Түрүүлэн Москвада, удаань Тюменьдэ нээгдэhэн энэ выставкэ Тюмениин хизаар нютагай ажалшадта hэлэг болгон дамжуулагдаhан байгаа.

Hүүлэй жэлнүүдтэ Россин хизаарнуудта, областьнуудта, автономито республикануудта уран зурагай ажабайдал улам эдэбхитэй, тодо хурса болоо. Хаа хаанагүй эмхидхэгдэн нэгдэhэн олон тоото выставкэнүүд хэдэн зуугаад мянган харагшадые манай республикын уран зураашадай зохёохы ажалтай танилсуулhан байха юм. Түсхайлбал, Тюменьдэ нэгдэhэн «Социалис Урааль», Барнаулда нэгдэhэн «Социалис Сибирь» гэhэн выставкэнүүд ехэ амжалтатайгаар үнгэрөө hэн.

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй манай холбооной уран зураашадай гол анхаралда байhаниинь дэмы бэшэ. Оронойнгоо эдэ районуудаар ябаhан нүхэр Л. И. Брежневэй зориг бадаруулма жэшээ искусствын уран бэлигтэндэ зохёохы түлхисэ үгэhэн, эрэлхэг ухаан бодолой, бэдэрэлтэ нээлтэнүүдэй барагдашагүй эшэ үндэhэн болоhон байна

ШЭНЭ НОМ

ИЛАЛТЫН ЗҮРХЭНЭЙ СОХИСО МҮНХЭ

Баатар зоригто, мүн патриотическа темээр зохёолнуудые бэшэдэг Уран зохёолшо гэжэ Алексей Котеневэй ном гараба. Энээн тоотор «Сахилгаата август» гэжэ роман, «Һүүлшын дабаан» гэжэ туужа болон рассказууд оролсоно. Эдэ зохёолнууд дотор бэшэгдэһэн үйлэ хэрэгүүд Алас-Дурна зүүгтэ болоһон байна. Алексей Котеневэй дайнай жэлнүүдтэ албаяа Байгал шадар, Алас-Дурна зүүгтэ хэ гэжэ үнгэргөө һэн. Тингэжэ Японой империалистнуудтай болоһон тулалдаануудта хабаадалсаа бэлэй. Энээн дээрэһээ тэрэ өөрынгөө мэдэхэ, дүтын юумые бэшэнэ бшуу.

Һаяхан СССР-эй Оборонын министерствын сэрэгэй хэблэлһээ «Манжуурийн гүбэнууд дээрэ» гэжэ Котеневой ном гараба. Энээн дотор «Сахилгаата август» гэжэ роман, «Һүүлшын дабаан» гэжэ туужа оруулагдаа. Тингэжэ уран зохёолшо хэдэн жэлэй туршада бэшэһэн өөрынгөө худэлмэрние уншагшадай үзэмжэдэ дурадхаһан байна.

«Сахилгаата август» гэжэ роман 1945 оной август-сентябрь һараануудта ороойнмай үүн зүүгтэ болоһон үйлэ хэрэгүүдтэ зорюулагдана. Совет Армий өөрынгөө интернациональна уялга болон союзник байһан хэлсээгээ дүүргэжэ, Японой империализмын гол хүсэн — миллион сэрэгшэдэй Квантунска армие һамна бута сохиһон байна. Тингэжэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайе совет арад гайхамшагта илалтаар түгсэхэ һэн.

Уран зохёолшо өөрынгөө үетэнтэй хамта энэ хатуу бэрхэшээлнүүдые дабажа гараһан туладаа сэрэгэй темые бэшэжэ үргэлжэлнөөр. «Сахилгаата август» гэжэ роман дайн тухай. Тэд ном дотор дүлэтэ буудалдаата дайн зураглан харуулагданагүй. Харин тэрэнэй гадаада талын онсо шэнжэ гэхэ

ту, али хүнэй сэдьхэл бодолдо хэгдэһэн хубилалтануд тухай хэлэгдэнэ. Уран зохёолшо тон хүндэ талыень бэшэнэ. Гэбэшье энэнь тон һайшаалтай, һайн һайхан, ут үндэһэтэй хэрэг болоно. Роман соо арадай хүби заяан тухай үргэнөөр, үнэн сэхээр зураглан харуулагдана. Бидэнэр генерал Державинай, хилын харуулай батальоной политическэ частиин талаар орлогшо майор Русановай, энэ батальоной офицерууд Иволгин, Драгунский, Кучумов гэгшэдэй, старшина Цыбулиин, сэрэгшэд Юртайкинай, Тузагай, Посохиной, Забалуевай болон бусадай ами нанан, баатаршалга туухай һонирхон уншанабди.

Роман дотор совет сэрэгшэдэй образууд тон һайнаар, гүнзэгыгөөр харуулагдаа. Сэрэгшэшье, генералшье өөрынгөө тон һайн, һайхан абари зангые тодоруулха эохэ байдалда табигдаһан байна.

Романай геройнууд арад зондо үнэн сэхээр, эрэлхэг зоригтойгоор алба хэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа зорюулна. Эгээл тиимэһээ уран зохёолшо өөрынгөө даруу зантай, эрэлхэг зоригтой геройнуудта ехэ дуратай. Тэдэнтээ һалажа ядана. Японой самурайнуудые бута сохиһон түлөө тэдэнэйнгээ бэлдэжэ байһан тухай ехэ уриханаар хөөрэнэ.

«Һүүлшын дабаан» гэжэ туужа соошье һонирхолтой зүйлнүүд олон. Эндэ геройнуудай ажабайдал гүнзэгыгөөр харуулагдана. Уран зохёолшо өөрынгөө хабаадалсаһан үйлэ хэрэгүүдые уншагшадай дура буляамаар зураглан бэшэ. Тэрэ сэрэгэй ажабайдалые тон наринаар, гүнзэгыгоор мэдэхэ байһанаа харуулна. Гэбэшье энэ туужа уран зохёолойнгоо талаар ехэ гүнзэгы, гоё һайхан. Тиимэнээ хүнэй дура буляама хүсэтэй.

«Һүүлшын дабаан» гэжэ шэнэ зохёолой гол хубинь сэрэгэй темэ болоно. Туужын геройнууд — взводой командир сержант Иван Ермаков түрүүтэй табан тагнуулшад фашис Германие илаһанай удаа гвардейскэ танкова бригадын бүридэлдэ орожо, эхэ ороондоо бусана. Бүхы бригадада мэдэжэ болоһон табан баатарнууд ямаршье хатуу шэрүүн тулалдаанда илан гарадаг байгаа. Дайнай урда тээ тэдэнэр хилын харуулшад ябаһан юм. Баруун Буг шадархи түрүүшын тулалдаанда ороо бэлэй. Тэдэнэй застава тэешэ арба нэгэн удэрэй туршада таһалгарнагүй добтолһон гитлеровецуудтэй дайлалдажа, өөһэдөөнь хэдэн дахин олон хархис дайсадта булигдажа, бултадаа шахуу үнаа һэн. Тэдэнэй ороондоо юһэн хүниинь амиды үлөө. Сэрэгшэд ой руу зугадажа, бута сохигдоһон өөһэдынгөө полкын үлэһэн сэрэгтэй хамтаржа, тагнуулшад болоһон намтартай. Дайнай жэлнүүдтэ тэдэнэр үшөө дүрбэн нүхэдөө алдаа. Мүнөө табаниинь үлөөд амиды мэндэ, Эхэ ороноойнгоо түлөө ами наһаяа зорюулан тэмсэжэ ябанад.

Мүнөө тэдэнэр амгалан тайбан байдал тухай бодомжолно. Дайнай дүрэхэдэ хэн боложо хүдэлхэбнби гэжэ хөөрэлдэнэ, хэлсэнэ. Тэдэнэр булгадаа эхэ, эсэгэнээ гэгдэгэн байна. Сэрэгшэд ехэ һайн хани нүхэд боложо, бэ бэеһээ һалахаяа болинхой. Дайнай дүрэхэдэ Иван Ермаковой түрэнэн тосхон Ольховко ошожо, ажаһуухаар тэдэнэр түсэбльнэ. Энэнь Шилкэ мүрэнэй зүүн эрьедэ оршодог юм.

Гэнтэ эшелониинь Карымка станциһаа бага баруун тээшээ һүрин Манжуур руу шэглэн талибба. Тагнуулшад сохтэ гайхана. Тэдэнэр гэнтэ мэдэхэдээ, Аргунь тээшэ ошожо ябаба. Удангүй тагнуулшад анхан Буряад ороноо алба хэхээ ерэһэн, лейтенант Бадмаевай хилын заставада хүрэжэ ерэбэ. Лейтенант Бадмаев тагнуулшадые халуунаар угган абажа, миллион сэрэгтэй Квантуниска арми бидэн тээшэ хэдыдээ нэбшын ерэгшэ ааб гэжэ удэрһөө удэртэ хүлеэжэ байгаабди гэжэ хөөрөө бэлэй.

1945 оной августын юһэнэй һүни сэрэгэй частьнууд дохёогоор бодоо, таһалгаануудынь үни хада даалгагдаһан байгаа. Хилын харуулшад мүрэнэй эрье шадарые һаны мэдэхэ хадаа дайсадай нестнуудые нэмлэхэн үгы хэжэ, японецуудай хилын заставые бүһэлхэ болоо һэн. Тагнуулшад дайсанай эзэлжэ байһан үһа газар руу нэбтэрэн орохо даалгабритай байба.

Аргунь мүрэнэй саада эрьедэ тагнуулшад гаража, танкнуудта һууба. Ехэ-Хинган гэжэ нэрлэгдэһэн үргэн дэлюун хадага ороние дабан гараха, хүндэ хүшэр дабшалта эхилэв бэлэй. Тагнуулшад бригадын ябаха таарамжатай зохид харгы зам олохо даалгабритай һэн.

Номой эдэ нюурнууд хүнэй сэдьхэл зүрхэ хулгуулнэ. Тагнуулшад тулалдаанай удэ эрэлхэгэр, зоригтойгоор тэмсэжэ, нилээд ехэ баатаршалга гаргаа. Илангаяа дайсанай артиллериин батарей усадхахадаа шалгараа һэн. Дайсад жалга газарта буугаа тодхожо, манай танкова бригадын урагшаа дабшалтые галта буудалгаараа зогсоохо хүсэлтэй байгаа.

Эхэ оронойнгоо хилын саана саг зуура гараһан совет сэрэгшэдэй тогтуритай, эрид сэхэ абари зангайнгаа, сэдьхэл бодолойнгоо талаар хатуужанги байһан тухай хуудаһануд соо һонирхон уншанабди.

А. Котеневой энэ номые дайнай болон ажалай ветерануд, дайшалхы алдар солын уг залгамжалагшад — манай сэрэгшэд, мүн албанда мордохоёо байһан залуу үетэн һонирхон уншаха, уггаи абаха гэжэ найданабди.

А. ГОРЯЧИЙ,
запасай полковник.

Уласхоорондын шэнжэлэл

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ АША ТУҺАД

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Германии Федеративна Республика ошохсоо байһаанаа ехэ һонирхолтой нэгэшье үйлэ хэрэг һүүлэй үедэ болоогүй. Энэ темээр бүхы дэлхэй дээрэ хэдэ мингаан мэдээсэл, тайлбари ба статьянууд хэблэлдэ толилогдоҳой. Уласхоорондын мүнөө үеын асуудалнуудые шидхэлгэдэ совет хүтэлбэрилэгшын ФРГ ошолгодо олон авторнуудай элдэб сэгнэлтын үгтэжэ байһаншье һаа, тэдэнь барандаа нэгэл хараа бодолдо тудалдана: тэрэнь хадаа уласхоорондын байдалые һайжаруулха уряатай эб найрамдалай хэрэгээр ерэлгэ болоно.

Бүндестагтахи социал-демократуудай бүлэгэй түрүүлэгшын орлогшо Х. Эмке гэшэ энээн тухай нимэ һайнаар хэлэбэ: «Гитлерэй һүжэрөөһэн дэлхэйн хоёрдохи дайида эгэл ехээр хохидолдо ороһон арадай түлөөлэгшэ Л. И. Брежневые бидэнэр угтахаяа байнабди. Советскэ Союзай арадууд ба немец арад бэ бэеэ хэлэдэшье дайлалдахагүй гэжэ бата байдамтайгаар эгэгэһэн хүниие бидэнэр угтахамнай. Атомна үе сагта хүн түрэлтэй имагтал амгалан тайбан эрхэ байдалда ажаһуужа шадаха гэжэ этигэһэн политическэ хүтэлбэрилэгшые бидэнэр угтахамнай».

«Шпигель» журналай редакцин асуудалнуудта Л. И. Брежневэй үгэһэн хариууууд Баруун Германида, мүн бусадшье ороонуудта айхабтар ехээр анхарагдажа байна. Дэлхэйн олониитэ Москвагай юун тушаа хэлэдэгые, Вашингтоной хайшаагаар хэлэдэгые тодорхой баримтанудба бодото хэрэг дээрэ сасуулан хаража, сэхэ сэгнэлтэ үгэхэ арга боломожотой болобо. Баруун Германиин неделидэ нэгэ гарадаг «Форвертс» гэжэ газетэ нигэжэ бэшэнэ: «нэгэ талаһаа, шахардуу шанга байдалые һуларуулхые, бүү зэбсэг хуряан абалгые политическэ зүб мүрөөр шидхэхые оролдожо бай Советскэ Союз тухай тодо һайнаар м жэ абагдаба, нүгөө талаһаа, Рейган Уайнбергерэй Америкэ шухала асуулаар шууд сэхэ хөөрэлдөө хэхые нэгүй, Баруун Европын аша туһын рэгүүдые хүсэ хэрэглэхэ шэнэ хараа долдоо хамжуулна гэжэ ойлгогдобо

Шахардуу шанга байдалые һуларуулха политика хадаа Баруун Герман ажамидаралай шухала асуудал Энээнэй яаха аргагүй зүб байһанда рэнэй, политическэшье, элдэб партий дай нинтын ажал ябуулагшадшье, ажалша үргэн олониитэ этигэнэ. Тэд эб найрамдалда, ажал хэхэ арга бо жодо, өөрынгөө Эхэ ороной ерэдэйн комическа байдалай һайжарха ябад этигэжэ байһанаа шахардуу шанга далые һуларуулгатай холбоно. Ша дуу байдалые һуларуулха политик бэелүүлэгдэжэ эхилһэнһээ хойшо капи лис гүрэнүүдэй дундаһаа ФРГ СССР хэдэг худалдаа наймаагаараа түрүү рида гаранхай. Һүүлэй арбан жэлэй шада хоёр ороной худалдаа наймаа хэмжээн 10,5 дахинаар — 1970 ондо миллион түхэриг өөр 1980 ондо 5 м лиард 800 миллион түхэриг хүрэтэр шэлэһэн байна. Энэл үе соо СССР-эй глитай хэдэг худалдаа наймаан милл дахинаар үргэдхэгдэнэ байха юм.

Л. И. Брежневэй албанай хэрэ ФРГ ерэлгэ хоёр ороной хоорондохи рилсааануудые хүгжөөлгэдэ хүсэ ехэтэ нэ эршэ оруулха бэзэ гэжэ Баруун Г манинин олониитэ хүлеэнэ. Энэ хүсэл мэлээл хадаа хоёр ороной национал аша туһын хэрэгүүдтэ шухала туһа мэри болохоһоо гадна, бүхы дэлхэй рэ шахардуу байдалые һуларуулха эб найрамдал бэхижүүлхэ политикада һалха байна.

МОНОПОЛИНУУДАЙ ЭЗЭМДЭЛГЭД ЭСЭРГҮҮГЭЭР

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Советэй шидхэбэрсэр ноябрийн 16-һаа 23 хүртэр транснациональна корпорацинуудта (ТНК) эсэргүү ябуулгын уласхоорондын недели үнэргэгдэжэ байна. Эдэ асари ехэ монополинууд хэдэн арбаад ороонуудые, бүхэли түбинүүдые абаргадан бажуунхай. Гансахан 1978 ондо американ транснациональна корпорацинууд өөһэдынгөө ороноо ондоо гүрэнүүдтэ 515 миллиард доллар сэнтэй продукци гаргаһан байна.

Транснациональна корпорацинуудай ондоо ороонуудай, илангаяа хүгжэжэ байһан гүрэнүүдэй дэлгүүрнүүдые эзэмдэлгын шалтагаануудта ямаршье нюуса байхагүй. Хэтэрмэ ехэ олзын хойноһоо шуналхайран тэгүүлгэ болоно. Нэгэхэн арбан жэлэй туршада монополинуудай с доо ороонуудта капиталаа гаргалгань гурба дахинаар дээшэлжэ, олзо оруулха нормонь аяар 50 процентэр ехэ болоһон байха юм.

Транснациональна корпорацинууд национально-сүлөөрэлгын хүдэлөө дараха ябадалда харата муухай үүргэ дүүргэнэ. Тэдэнэр дээрмэдэн мүлжэхэ политикаяа аршалан хамгаалха зорилгоор зэбсэгтэ хүсөөр интервенци хэхэ хүртэтэр хэнээлтын элдэб хэмжээнүүдые абахые өөһэдынгөө правительствануудта баадхана. Жишээнь. Иранда Мосаддыгай толгойлжо байһан правительствын «Стандард ойл» ба «Галф ойл» гэжэ нефтийн монополинуудай харгыень хааха зорилготой хэмжээнүүдые абажа эхилхэдэ, США-гай правительство гүрэнэй үрбалта бэлдэжэ, тэрэниие бэелүүлгэдэ сэхэ хабаадаһан гээшэ.

ТНК-гай харнин дэлгүүрнүүдые эзэмдэлгэдэ эсэргүү, арадуудай национальна бэсэ даанхай байдалда, эрхэ сүлөөдэнь шэдтэ эсэргүү, профсоюзуудта эсэр зэрхэг түримхэй политикань профсо на үргэн олониитын дурьень ехээр таана. Мүнөө США-да үйлэдбэрийн жэн ехээр доошожо байна, худэлм гүйдэлгэ улам үргэдэнэ: гүйсэн ажа хүнүүдэй тоо юһэ шахуу миллиондо, хэдэ дүүрэн недели худэлдэгүй хүн тоо хэдэн миллиондо хүрэнхэй. АФ КПП-гэй гүйсэдкомой съездээ х элидхэл дотор хэлэгдэһэнэй ёөоор, лэй хоёр жэлэй туршада Америк ажалшадай бодото салин хүлһэн 9,7 п центэр доошолһон байна.

Тэрэл элидхэл дотороо профсою юрын гэшүүдэй олороо дураа гут байһаниие харуулан, АФТ—КПП-гэй тэлбэри Рейганэй экономическа прогр мые «нюдэ далдалһан халхабша, т нэй саагуур бага салин хүлһэ аса худэлмэришэд ба дунда зэргын олго ходтой бусад американцуудай кар сооһоо мүнгэ зөөрөнь баяшуулай, порацинуудай сейфнүүд руу урдана жэ тайлбарилха баатай болоо.

Съездэ уригдаһан Америкын рессэй түлөөлэгшэдэй палатын сп Т. О' Нил, сенатор Э. Кеннеди, пол ческэ бусад ажал ябуулагшад оло делегадуудтай хамта Рейганэй за гаанай экономическа политикые шаг шүүмжэлһэн байха юм. Сагаан бай гай политика «тон богонихон саг үйлэдбэрийн хэмжээс ехээр доошо жа, оронойнгоо экономикые гүйсэд рааха аюулда хүргэхээ байна» гэж Кеннеди хэлээ.

Г. ШИШКИН
(ТАСС

ШАНГААР ШҮҮМЖЭЛЭГДЭБЭ

Америкын профсоюзуудай АФТ—КПП гэжэ нэгэдэлэй 14-дэхи съезд үнгэрһэн неделидэ Нью-Йоркдо болобо. Энэ съездын трибуна дээрэһээ Рейганэй захиргаание үзэгдөөгүй шангаар шүүмжэлһэн ушар дэлхэйн олониитын анхарал ехээр татаба. Хэтэржэ ерэхэдээ, американ профсоюзуудые толгойлогшонор өөһэдынгөө съезд дээрэ үгэ хэлэхые президентые уридаг үнинэй заншалта гуримаа эдэлһэн байха юм. Тинхэдэ энэ съезд дээрэ Америкын ажалай федерацийн байгуулагдаһаар зуун жэлэй ойн тэмдэглэгдэхэ байһан ушарһаа президентын үгэ хэлэхэнь хүлеэгдэжэл байһан ааб даа.

Гэхэтэй хамта баруунай үзэл хэтэрмэ ехээр баримталдаг хүнүүдэй американ профсоюзуудай нэгэдэлнүүдые хүтэлбэрилһэн ба мүнөөшье хүтэлбэрилжэ байһанинь бүхы дэлхэйдэ мэдэжэ юм. Тэдэнэр буржуазитай «анги»ин талаар эбтэй байха» үзэл баримталдаг, Америкын гүрэнэй-монополис гуримда зүбшөөхы ба үгэ дууламгай байха политика хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлдэг байха юм. Эндэхи профсоюзуудые толгойлогшоноой Вашингтоной захиргаан ба монополинуудтай эбтэй, харилсаа холбоотой байлгань ямар юумэндэ хүргөөб гэхэдэ, Холбоото Штадуудай бүхы ажалшадай ороондоо хориһоо зааха үлүү процентнь профсоюзна худэлөөндэ хабаадаа болоно.

Капиталай урда тиимэ үнэн сэхээр алба хэжэ байгшадай «буһалгаа татажа» эхилээ хада ушар шалтагаанинь миил юрын бэшэ гэжэ ойлгохо хэрэгтэй. Бодото шалтагаанинень абажа харахада, нэн түрүүн Рейганэй захиргаанай худэлмэри-

ҮШӨӨ НЭГЭ МАСТЕР

Энэ жэлэй һүүлшын мүрысөөнүүдтэ Буряадай мэргэшүүл үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаһан байна.

Баку хотодо үнгэрэгдэдэг «Вагифай годлинууд» гэһэн бүхэсоюзна заншалта мүрысөөндэ «Спартак» бүлгэмэй Буряадай областной советэй инструктор Павел Баханов хабаадахадаа, хёрхо мэрсэн байһанаа харуулба. Тэрэ М-1 упражненеэр харбахадаа, 1167 очко абажа, СССР-эй спортын мастерай нормативые 17 очкоогоор үлүүлһэн байха юм. Тус бүлгэмэй ахалагша тренер В. И. Игумнов тэрэнэй амжалтада ехэ габьяатай, Байгла ондо Виталий Иванович үшөө нэгэ спортын мастерые, мүн спортын мастерта хэдэн кандидадуудые бэлдээ.

Б. МИРОМАНОВ.

Спорт

ТРЕНЕРНҮҮДЭЙ СЕМИНАР

Республикын физкультура ба спортын комитедэй санын федерацийн үүсхэлээр эмхидхэгдэһэн һуралсалай-методическа хоёр удэрэй семинар Улаан-Үдэдэ үнгэрэгдэбэ. Тэрээндэ хабаадагшад «Физкультура болон спортдо үргэн олониитые хабаадуулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолые халуунаар зүбшэн хэлсэһэн байна. Спортын үбэлэй зүйлнүүдые саашадань хүгжөөхэ, спортсменнүүдэй мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлхэ, һорилгын хүдэлмэрние материалаар, медицинскэ түхеэрэлгэнүүдээр хангаха гэхэ мэтын шухала асуудалнууд зүбшэгдөө.

Парти, правительствын анхарал оролдолгодо харюусажа, илангаяа олоной хабаадалгатай мүрысөө үнгэргэхэ, спортын үбэлэй зүйлнүүдээр тренернүүдэй, эдэбхитэдэй мэргэжэл шадабарие дээшэлүүлхэ шухала гэжэ семинар дээрэ тэмдэглэгдэв. «Саныи зүргэ-82», «Эгээл спортына цех», «Эжы, аба болон би» гэхэ мэтын үрэнууд доро мүрысөөнүүд үнгэргэгдэхэ байна.

Спортын хубсаһа хунар, түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые гаргадаг Буриадай предприятиинуудта ехэ эрилтэ табигдаа. Ушарынь гэхэдэ, магазинуудта спортивна малгайнууд, хубсаһа хунар, хүүртигүүд, комбинезонууд тон хомор шуу. Мүрысөөнэй сананууд, сана-роллернууд, гуталь, бэхилэлгын хэрэгсэлнүүд мүн лэ хомор юм.

Семинар дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар республикэ дотор спортын бүлгэмүүдтэ хэдэ хэдэн дурадхалнууд оруулагдаа. Түгэсхэлдэнь санын спортын федерацийн шэнэ бүридэл һунгагдаба, ВСТИ-гэй физическэ хүмүүжүүлгын кафедрын багша Н. Т. Марков федерацийн түрүүлэгшээр һунгагдаһан байна.

В. ДЕНИСОВ,
санын спортын федерацийн гэшүүн.

ХЭЗЭЭ, ХААНА...

Ноябрь һарын үнгэрһэн удэрнүүдтэ манай республикын спортын бүлгэмүүдтэ, клубуудта хэдэн ехэ ехэ мүрысөөнүүд болобо. Гадна Буряад ороной спортсменүүд бүхэросийн бүхэсоюзна наадануудта, мүрысөөнүүдтэ хабаадажа, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлһэн байха юм.

△ Оршожо байһан үбэлэй саг энэ һарын спортын мүрысөөнүүдтэ нүлөө үзүүлһэн байна. Ерэхэ суббото болон амаралтын удэрнүүдтэ санашад Кабанскын районой Селенгиск тосхондо сугларжа, «Спартак» бүлгэмэй нээмэл мүрысөөндэ хабаадаха.

△ Ноябрийн 21—22-то «Локомотив» бүлгэмэй Шишковкодохи саныи бааза дээрэ биатлонистнууд хаба шадалаа туршаба. Эдэнэр ДОСААФ-ай түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаһан байна.

△ Санаар «Буревестник» бүлгэмэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үнгэргэдэбэ. Энэнэрнүүд —табан километртэ, харин эрэшүүл арбан километртэ үрилдаба. Энэ мүрысөөн Дэдэ-Онтостойн оршондо болобо.

△ Заншалай ёөоор, спортын бүлгэмүүдэй бүхы бэрхэ санашад ноябрийн 29-дэ Селенгиск тосхондо сугларжа, эхэнэрнүүд—4×4 километрэй, харин эрэшүүл 4×7,5 километрэй эстафетэдэ хурдан сүлхэсэ туршаха юм.

△ Энэ һарада хоккеистнууд үбэлэй хаһа сагые нээхэ. Бүмбэгэтэй хоккейгээр Буряадай АССР-эй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн ноябрийн 25-да эхилхэ, ноябрийн 28-да авиационно заводой стадионой елүүр дээрэ нэгэ удэрэй мүрысөөн үнгэргэдэхэ. Спортын үбэлэй хаһые нээлгэдэ зорюулагдажа, Горспорткомитедэй шанда хүртэхын түлөө шайбатай хоккейгээр нэгэ удэрэй мүрысөөн республикын 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадионой елүүр дээрэ эмхидхэгдэхэ байна.

△ Нэгэдэхи бүлэгэй командануудай дунда волейболоор Улаан-Удэ хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн эхилбэ.

△ Боксоор Улаан-Удын түрүү һуури эзэлэгын мүрысөөн ноябрийн 27-һоо 29 болотор шэлэй заводой спортын зал соо үнгэргэдэхэ. Эдэ удэрнүүдтэ ЛВРЗ-гэй спортклубай барилдаанай зал соо аха наһанай эдиршүүлэй дунда самбо барилдаагаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн болохо юм.

△ Гадна эдэ удэрнүүдтэ республикымнай физкультурын колдективүүдтэ спортын үбэлэй зүйлнүүдээр ГТО-той нормо тушаалгада бэлдэлгэ түлэг дундаа ябуулагдажа байна.

Улас хоорондын шэнжэлэл

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ АША ТУҺАД

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Германии Федеративна Республика ошохсоо байһаанаа ехэ һонирхолтой нэгэшье үйлэ хэрэг һүүлэй үедэ болоогүй. Энэ темээр бүхы дэлхэй дээрэ хэдэ мингаан мэдээсэл, тайлбари ба статьянууд хэблэлдэ толилогдоҳой. Уласхоорондын мүнөө үеын асуудалнуудые шидхэлгэдэ совет хүтэлбэрилэгшын ФРГ ошолгодо олон авторнуудай элдэб сэгнэлтын үгтэжэ байһаншье һаа, тэдэнь барандаа нэгэл хараа бодолдо тудалдана: тэрэнь хадаа уласхоорондын байдалые һайжаруулха уряатай эб найрамдалай хэрэгээр ерэлгэ болоно.

Бүндестагтахи социал-демократуудай бүлэгэй түрүүлэгшын орлогшо Х. Эмке гэшэ энээн тухай нимэ һайнаар хэлэбэ: «Гитлерэй һүжэрөөһэн дэлхэйн хоёрдохи дайида эгэл ехээр хохидолдо ороһон арадай түлөөлэгшэ Л. И. Брежневые бидэнэр угтахаяа байнабди. Советскэ Союзай арадууд ба немец арад бэ бэеэ хэлэдэшье дайлалдахагүй гэжэ бата байдамтайгаар эгэгэһэн хүниие бидэнэр угтахамнай. Атомна үе сагта хүн түрэлтэй имагтал амгалан тайбан эрхэ байдалда ажаһуужа шадаха гэжэ этигэһэн политическэ хүтэлбэрилэгшые бидэнэр угтахамнай».

«Шпигель» журналай редакцин асуудалнуудта Л. И. Брежневэй үгэһэн хариууууд Баруун Германида, мүн бусадшье ороонуудта айхабтар ехээр анхарагдажа байна. Дэлхэйн олониитэ Москвагай юун тушаа хэлэдэгые, Вашингтоной хайшаагаар хэлэдэгые тодорхой баримтануд ба бодото хэрэг дээрэ сасуулан хаража, сэхэ сэгнэлтэ үгэхэ арга боломожотой болобо. Баруун Германиин неделидэ нэгэ гарадаг «Форвертс» гэжэ газетэ нигэжэ бэшэнэ: «нэгэ талаһаа, шахардуу шанга байдалые һуларуулхые, бүү зэбсэг хуряан абалгые политическэ зүб мүрөөр шидхэхые оролдожо байна. Советскэ Союз тухай тодо һайнаар м жэ абагдаба, нүгөө талаһаа, Рейган Уайнбергерэй Америкэ шухала асуулаар шууд сэхэ хөөрэлдөө хэхые нэгүй, Баруун Европын аша туһын рэгүүдые хүсэ хэрэглэхэ шэнэ хараа долдоо хамжуулна гэжэ ойлгогдобо

Шахардуу шанга байдалые һуларуулха политика хадаа Баруун Герман ажамидаралай шухала асуудал Энээнэй яаха аргагүй зүб байһанда рэнэй, политическэшье, элдэб партий дай нинтын ажал ябуулагшадшье, ажалша үргэн олониитэ этигэнэ. Тэд эб найрамдалда, ажал хэхэ арга бо жодо, өөрынгөө Эхэ ороной ерэдэйн комическа байдалай һайжарха ябад этигэжэ байһанаа шахардуу шанга далые һуларуулгатай холбоно. Ша дуу байдалые һуларуулха политик бэелүүлэгдэжэ эхилһэнһээ хойшо капи лис гүрэнүүдэй дундаһаа ФРГ СССР хэдэг худалдаа наймаагаараа түрүү рида гаранхай. Һүүлэй арбан жэлэй шада хоёр ороной худалдаа наймаа хэмжээн 10,5 дахинаар — 1970 ондо миллион түхэриг өөр 1980 ондо 5 м лиард 800 миллион түхэриг хүрэтэр шэлэһэн байна. Энэл үе соо СССР-эй глитай хэдэг худалдаа наймаан милл дахинаар үргэдхэгдэнэ байха юм.

Л. И. Брежневэй албанай хэрэ ФРГ ерэлгэ хоёр ороной хоорондохи рилсааануудые хүгжөөлгэдэ хүсэ ехэтэ нэ эршэ оруулха бэзэ гэжэ Баруун Г манинин олониитэ хүлеэнэ. Энэ хүсэл мэлээл хадаа хоёр ороной национал аша туһын хэрэгүүдтэ шухала туһа мэри болохоһоо гадна, бүхы дэлхэй рэ шахардуу байдалые һуларуулха эб найрамдал бэхижүүлхэ политикада һалха байна.

МОНОПОЛИНУУДАЙ ЭЗЭМДЭЛГЭД ЭСЭРГҮҮГЭЭР

Эб найрамдалай Бүхэдэлхэйн Советэй шидхэбэрсэр ноябрийн 16-һаа 23 хүртэр транснациональна корпорацинуудта (ТНК) эсэргүү ябуулгын уласхоорондын недели үнгэргэгдэжэ байна. Эдэ асари ехэ монополинууд хэдэн арбаад ороонуудые, бүхэли түбинүүдые абаргадан бажуунхай. Гансахан 1978 ондо американ транснациональна корпорацинууд өөһэдынгөө ороноо ондоо гүрэнүүдтэ 515 миллиард доллар сэнтэй продукци гаргаһан байна.

Транснациональна корпорацинуудай ондоо ороонуудай, илангаяа хүгжэжэ байһан гүрэнүүдэй дэлгүүрнүүдые эзэмдэлгын шалтагаануудта ямаршье нюуса байхагүй. Хэтэрмэ ехэ олзын хойноһоо шуналхайран тэгүүлгэ болоно. Нэгэхэн арбан жэлэй туршада монополинуудай с доо ороонуудта капиталаа гаргалгань гурба дахинаар дээшэлжэ, олзо оруулха нормонь аяар 50 процентэр ехэ болоһон байха юм.

Транснациональна корпорацинууд национально-сүлөөрэлгын хүдэлөө дараха ябадалда харата муухай үүргэ дүүргэнэ. Тэдэнэр дээрмэдэн мүлжэхэ политикаяа аршалан хамгаалха зорилгоор зэбсэгтэ хүсөөр интервенци хэхэ хүртэтэр хэнээлтын элдэб хэмжээнүүдые абахые өөһэдынгөө правительствануудта баадхана. Жишээнь. Иранда Мосаддыгай толгойлжо байһан правительствын «Стандард ойл» ба «Галф ойл» гэжэ нефтийн монополинуудай харгыень хааха зорилготой хэмжээнүүдые абажа эхилхэдэ, США-гай правительство гүрэнэй үрбалта бэлдэжэ, тэрэниие бэелүүлгэдэ сэхэ хабаадаһан гээшэ.

ТНК-гай харнин дэлгүүрнүүдые эзэмдэлгэдэ эсэргүү, арадуудай национальна бэсэ даанхай байдалда, эрхэ сүлөөдэнь шэдтэ эсэргүү, профсоюзуудта эсэр зэрхэг түримхэй политикань профсо на үргэн олониитын дурьень ехээр таана. Мүнөө США-да үйлэдбэрийн жэн ехээр доошожо байна, худэлм гүйдэлгэ улам үргэдэнэ: гүйсэн ажа хүнүүдэй тоо юһэ шахуу миллиондо, хэдэ дүүрэн недели худэлдэгүй хүн тоо хэдэн миллиондо хүрэнхэй. АФ КПП-гэй гүйсэдкомой съездээ х элидхэл дотор хэлэгдэһэнэй ёөоор, лэй хоёр жэлэй туршада Америк ажалшадай бодото салин хүлһэн 9,7 п центэр доошолһон байна.

Тэрэл элидхэл дотороо профсою юрын гэшүүдэй олороо дураа гут байһаниие харуулан, АФТ—КПП-гэй тэлбэри Рейганэй экономическа прогр мые «нюдэ далдалһан халхабша, т нэй саагуур бага салин хүлһэ аса худэлмэришэд ба дунда зэргын олго ходтой бусад американцуудай кар сооһоо мүнгэ зөөрөнь баяшуулай, порацинуудай сейфнүүд руу урдана жэ тайлбарилха баатай болоо.

Съездэ уригдаһан Америкын рессэй түлөөлэгшэдэй палатын сп Т. О' Нил, сенатор Э. Кеннеди, пол ческэ бусад ажал ябуулагшад оло делегадуудтай хамта Рейганэй за гаанай экономическа политикые шаг шүүмжэлһэн байха юм. Сагаан бай гай политика «тон богонихон саг үйлэдбэрийн хэмжээс ехээр доошо жа, оронойнгоо экономикые гүйсэд рааха аюулда хүргэхээ байна» гэж Кеннеди хэлээ.

Г. ШИШКИН
(ТАСС

ШАНГААР ШҮҮМЖЭЛЭГДЭБЭ

Америкын профсоюзуудай АФТ—КПП гэжэ нэгэдэлэй 14-дэхи съезд үнгэрһэн неделидэ Нью-Йоркдо болобо. Энэ съездын трибуна дээрэһээ Рейганэй захиргаание үзэгдөөгүй шангаар шүүмжэлһэн ушар дэлхэйн олониитын анхарал ехээр татаба. Хэтэржэ ерэхэдээ, американ профсоюзуудые толгойлогшонор өөһэдынгөө съезд дээрэ үгэ хэлэхые президентые уридаг үнинэй заншалта гуримаа эдэлһэн байха юм. Тинхэдэ энэ съезд дээрэ Америкын ажалай федерацийн байгуулагдаһаар зуун жэлэй ойн тэмдэглэгдэхэ байһан ушарһаа президентын үгэ хэлэхэнь хүлеэгдэжэл байһан ааб даа.

Гэхэтэй хамта баруунай үзэл хэтэрмэ ехээр баримталдаг хүнүүдэй американ профсоюзуудай нэгэдэлнүүдые хүтэлбэрилһэн ба мүнөөшье хүтэлбэрилжэ байһанинь бүхы дэлхэйдэ мэдэжэ юм. Тэдэнэр буржуазитай «анги»ин талаар эбтэй байха» үзэл баримталдаг, Америкын гүрэнэй-монополис гуримда зүбшөөхы ба үгэ дууламгай байха политика хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлдэг байха юм. Эндэхи профсоюзуудые толгойлогшоноой Вашингтоной захиргаан ба монополинуудтай эбтэй, харилсаа холбоотой байлгань ямар юумэндэ хүргөөб гэхэдэ, Холбоото Штадуудай бүхы ажалшадай ороондоо хориһоо зааха үлүү процентнь профсоюзна худэлөөндэ